

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**EKONOMISKI NEATKATĪVO EIROPAS SAVIENĪBAS PILSONU TIESĪBAS
UZTURĒTIES UN TIESĪBAS UZ SOCIĀLO NODROŠINĀJUMU CITĀS EIROPAS
SAVIENĪBAS DALĪBVALSTĪS**

BAKALaura DARBS

Autore: **Madara Vīgante**

Studenta apliecības Nr : **mv14029**

Darba vadītājs: Doc.iur. Kristīne Dupate

Rīga 2017

Anotācija

Bakalaura darbs ir veltīts ekonomiski neaktīvo Eiropas Savienības pilsoņu tiesībām uzturēties un tiesībām uz sociālo nodrošinājumu citās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Līdz šim latviešu literatūrā ir maz pētīti un apskatīti jautājumi par ekonomiski neaktīvajiem Eiropas Savienības pilsoņiem, lai gan Eiropas Savienības tiesu praksē pastāv neskaidrības ar konkrēta statusa un sociālā nodrošinājuma piešķiršanu pilsonim.

Darba mērķis ir izpētīt ekonomiski neaktīvo Eiropas Savienības pilsoņu jēdziena tvērumu un to uzturēšanās nosacījumus, kā arī šo pilsoņu iespējām tikt iekļautiem sociālā nodrošinājuma sistēmā kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Pētījuma rezultātā, izvērtējot konkrētas materiālo tiesību normas un tiesu praksi, tika secināts, ka Eiropas Savienības tiesa katru situāciju vērtē individuāli un nepastarpināti, līdz ar to praksē nepastāv vienotas pieejas ekonomiski neaktīva pilsoņa statusa piešķiršanai, kur šis statuss ietekmē Eiropas Savienības pilsoņa tiesības pretendēt uz sociālo nodrošinājumu.

Atslēgvārdi: ekonomiski neaktīvs pilsonis, pilsoņu tiesības, uzturēšanās tiesības, sociālais nodrošinājums.

Anotation

The work is dedicated to economically inactive European citizens rights of residence and rights of social security in other European countries. In Latvian literature there is only few reaserches about economically inactive European citizens althought the Court of Justice of the European Union has unclear case law about economically inactive status and social assistance allocation to European citizens.

The aim of this work is to explore economically inactive European citizen scope of the term and citizen residence conditions and also their possibility to be included in social security sistem.

As a result of the research, analising concrete norms of substantive law and case law, it is possible to conclude that Court of Justice of the European Union every case judge individually and unrelated to previous case law thereby in the case law there is no united approach to grant persons with economically inactive citizen status. This status influence persons rights to be included in the social security sistem of European countries.

Keywords: economically inactive citizen, rights of citizens, rights to reside, social security

Apzīmējumu saraksts

- 1.ES- Eiropas Savienība
- 2.Dalībvalsts-Eiropas Savienības dalībvalsts
- 3.LES-Līgums par Eiropas Savienību
- 4.LEDS- Līgums par Eiropas Savienības darbību
- 5.EST- Eiropas Savienības tiesa

Ievads

Bakalaura darba tēma ir „Ekonomiski neaktīvo Eiropas Savienības pilsoņu tiesības uzturēties un tiesības uz sociālo nodrošinājumu citās Eiropas Savienības dalībvalstīs”. Personu brīva pārvietošanās tiek uzskatīta par pamattiesību, un līdz ar mobilitātes attīstību un aktualizāciju, cilvēkiem rodas iespēja iegūt izglītību, iesaistīties nodarbinātībā vai apmesties uz dzīvi ārpus mītnes valsts robežām, kur Eiropas Savienība saviem pilsoņiem šīs tiesības piešķir ar atvieglotiem nosacījumiem. Eiropas Savienībā pastāv skaidri noteikts tiesiskais regulējums saistībā ar nodarbinātībā esošiem pilsoņiem un tiem piemītošajām tiesībām, taču ne visās situācijās pilsonis ierodas Eiropas Savienības dalībvalstī ar mērķi iesaistīties darba tirgū. Tēmas aktualitāte tiek balstīta uz to, ka tiesu praksē un teorijā nav izveidoti universāli un vispārpiemērojami kritēriji statusu nošķiršanai, katram statusam piemīt atšķirīgs tiesību un pienākumu apjoms, kur personas galvenokārt ir ieinteresētas iegūt un saglabāt ekonomiski aktīva pilsoņa statusu.

Darba mērķis ir izpētīt ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa uzturēšanās tiesību nosacījumus, kas iekļauj arī tiesības uz sociālo pabalstu iegūšanu, kā arī noteikt Eiropas Savienības ekonomiski neaktīva pilsoņa jēdziena tvērumu. Pētījumā netiks apskatīti jautājumi par ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa ģimenes locekļu tiesībām uzturēties Eiropas Savienības dalībvalstīs, kā arī ekonomiski neaktīva pilsoņa izraidīšanas iespējām saistībā ar kritēriju neizpildi vai nerealizēšanos.

Lai sasniegtu darba izvirzītos mērķus, autore ir veikusi vairākus uzdevumus. Autore ir izpētījusi ekonomiski neaktīva pilsoņa tiesības realizēt brīvas pārvietošanās tiesības vēsturisko attīstību, normatīvo regulējumu, ārvalstu literatūras teorētisko izklāstu, kas pamatots ar Eiropas Savienības tiesas tiesu prakses spriedumiem. Analizējot tiesu praksi, nepieciešams noteikt ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa jēdziena tvērumu un tā tiesības noteiktos gadījumos pretendēt uz sociālo pabalstu piešķiršanu.

Darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai tiek izmantotas šādas pētniecības metodes: vēsturiskā metode, analītiskā metode, indukcijas metode, salīdzinošā metode.

Vēsturiskā metode tiek izmantota, lai noteiktu ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa brīvas pārvietošanās tiesību izcelsmi un jēdziena rašanos.

Analītiskā metode darbā tiek pielietota, lai izpētītu Eiropas Savienības tiesas praksi un normatīvo regulējumu saistībā ar ekonomiski neaktīva pilsoņa jēdzienu, tā tiesībām un pienākumiem attiecībā uz uzņēmēju dalībvalsti un pilsoņa tiesībām uz sociālā nodrošinājuma saņemšanu.

Indukcijas metode tika pielietota, lai veiktu Eiropas Savienības tiesas tiesu prakses un normatīvā regulējuma apkopojumu un secinājumus.

Salīdzinošā metode tika izmantota, lai izpētītu un noteiktu pētījumā izmantoto direktīvu un regulu savstarpējo mijiedarbību.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, četrām nodaļām un vairākām apakšnodaļām, kopsavilkuma un izmantotās literatūras saraksta.

Pirmajā nodaļā tiek veikts vispārīgs apskats saistībā ar normatīviem aktiem attiecībā uz ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa jēdzienu, tā izcelsmi un tiesībām brīvi pārvietoties Eiropas Savienības teritorijā. Otrā nodaļā apskatīti ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa jēdziena veidi un tā mijiedarbība ar ekonomiski aktīva pilsoņa statusu. Trešajā nodaļā iekļauti ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa uzturēšanās tiesību nosacījumi un to analīze. Ceturtā nodaļa veltīta ekonomiski neaktīvo pilsoņu tiesībām iegūt sociālo atbalstu no uzņēmējas dalībvalsts un sociālo pabalstu iegūšanas nosacījumi attiecībā uz ekonomiski neaktīvām personām.

Lai pamatotu bakalaura darba izvirzītos mērķus, pētījuma gaitā ir izmantoti normatīvie akti, kas nosaka ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa tiesību un pienākumu apjomu, tai skaitā sociālās palīdzības piešķiršanu, Eiropas Savienības tiesas tiesu prakse, vispārīgs teorētisks apskats ārzemju literatūras ietvaros, ziņojumi un analītiski pārskati.

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1.VISPĀRĪGAIS ES TIESISKAIS REGULĒJUMS ATTIECĪBĀ UZ EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU TIESĪBĀM UZTURĒTIES CITĀS DALĪBVALSTĪS	8
2. EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU JĒDZIENA TVĒRUMS UN NORMATĪVAIS REGULĒJUMS	13
2.1 Bezdarbnieki	13
2.2 Personas darba meklējumos.....	14
2.3 Studenti	19
2.4 Pensionāri.....	22
<u>2.5. Ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa jēdziens</u>	<u>23</u>
3.EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU UZTURĒŠANĀS NOSACĪJUMI	26
3.1 Pietiekami ienākumi	26
3.2 Visaptveroša veselības apdrošināšana	28
4. SOCIĀLĀ NODROŠINĀJUMA TIESĪBAS EKONOMISKI NEAKTĪVIEM SAVIENĪBAS PILSONIEM.....	30
Kopsavilkums.....	37
Izmantotā literatūra un avoti.....	39

1.VISPĀRĪGAIS ES TIESISKAIS REGULĒJUMS ATTIECĪBĀ UZ EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU TIESĪBĀM UZTURĒTIES CITĀS DALĪBVALSTĪS

Pamattiesības personu brīvai pārvietošanās tiesībai sākotnēji tika noteikta tikai ekonomiski aktīviem ES pilsoņiem, lai realizētu Eiropas Savienības (turpmāk- ES) vienoto mērķi par kopīgu dalībvalstu attīstību, sadarbību un vienotību, kas sekmētu gan ekonomisko, gan sociālo izaugsmi. 1979.gadā Komisija pirmo reizi izteica domu paplašināt pārvietošanās brīvības tiesības arī citām ES pilsoņu kategorijām, kuras nebija iekļautas ekonomiski aktīvo pilsoņu lokā. Šī ideja tika realizēta desmit gadus vēlāk pieņemot vairākas direktīvas, Direktīvu 90/365¹ par tādu darbinieku un pašnodarbinātu personu tiesībām uz uzturēšanos, kas pārtraukušas profesionālo darbību, Direktīvu 90/364² par uzturēšanās tiesībām, Direktīvu 90/366³ par studentu uzturēšanās tiesībām. Līdz ar Māstrihtas līguma pieņemšanu, personu brīvas pārvietošanās tiesība tika iekļauta primārajā tiesību avotā, kur 8.panta pievienošana veica izmaiņas sākotnējos uzstādījumos, un tika noteiktas ikviena tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties Savienībā, neatkarīgi no darba tiesisko attiecību pastāvēšanas⁴.

Šie mērķi tieši tika iekļauti Līgumā par Eiropas Savienību⁵ (turpmāk- LES) 3.pantā, kurš nosaka, ka Eiropas Savienība piedāvā saviem pilsoņiem brīvības, drošības un tiesiskuma telpu bez iekšējām robežām, kur personu brīva pārvietošanās ir nodrošināta saistībā ar piemērotiem pasākumiem, kas attiecas uz ārējo robežu kontroli, patvēruma meklētājiem, imigrāciju un noziedzības novēršanu un apkarošanu. Līgums par Eiropas Savienības darbību⁶ (turpmāk- LESD) 21.pants nepastarpināti nosaka Eiropas Savienības pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot Eiropas Savienības dalībvalstīs, ievērojot Līgumos noteiktos ierobežojumus un nosacījumus, kā arī to īstenošanai paredzētos pasākumus.

¹ Direktīva 90/365 par tādu darbinieku un pašnodarbinātu personu tiesībām uz uzturēšanos, kas pārtraukušas profesionālo darbību, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 180 , 13/07/1990 Lpp. 0028 - 0029

² Direktīva 90/364 par uzturēšanās tiesībām, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 180 , 13/07/1990 Lpp. 0026 - 0027

³ Direktīva 90/366 par studentu uzturēšanās tiesībām, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 317 , 18/12/1993 Lpp. 0059 - 0060

⁴ Rogers N., Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European Union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.139.

⁵ Līgums par Eiropas Savienību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 326 , 26/10/2012 Lpp. 0001 - 0390

⁶ Līgums par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 326 , 26/10/2012 Lpp. 0001 - 0390

Secināms, ka 21.pants piešķir personām brīvas ieeļošanas un izceļošanas tiesības, kuras iekļauj arī atgriešanos savā mītnes valstī, uzturēšanos, apmešanos tur uz dzīvi un brīvu pārvietošanos dalībvalsts teritorijā.⁷

Ņemot vērā ES izveides būtību un mērķus, ES pilsonim jau per se piemīt tiesības uzturēties, brīvi pārvietoties un apmesties uz dzīvi kādā no dalībvalstīm.⁸

Līdztekus ES institūciju ciešai sasaistei ar Dalībvalstīm, tika pieņemta direktīva, kas regulē ES pilsoņu uzturēšanās tiesību un pienākumu apjomu. Direktīvai 2004/38⁹ ir būtiska loma pilsoņu pārvietošanās tiesību realizācijai. Šī direktīva ir galvenais sekundārais tiesību avots, kurā tiek noregulēti jautājumi par ES pilsoņu tiesībām uzturēties dalībvalstī, apmesties tajā uz dzīvi, kā arī brīvi pārvietoties pa ES. Tā nosaka pilsoņu brīvas pārvietošanās nosacījumus ES, ja pilsonis Dalībvalstī atrodas īslaicīgi, tas ir, līdz trīs mēnešiem, kā arī nosacījumus uzturēšanās tiesībai, kas pārsniedz trīs mēnešu noteikto termiņu. Direktīvas 2004/38 7.pants iekļauj vairākas personu grupas, kurām piemīt tiesības brīvi pārvietoties, un tās ir, darbinieki, pašnodarbinātās personas, studenti, darba meklētāji, bezdarbnieki, kā arī personas ar pietiekamiem resursiem.

EST lietā *Brey*¹⁰ noteica, ka ES pilsoņu tiesības izmantot brīvas pārvietošanās tiesības, neveicot nekādu algotu darbu vai nepastāvot pašnodarbinātības attiecībās, nevar tikt uzskatītas par beznosacījuma tiesībām, pamatojoties uz LESD 21. panta 1. punktu un Direktīvas 2004/38 7.panta 1.punkta b) apakšpunktu, ka ikviena Savienības pilsoņa tiesības uzturēties dalībvalstu teritorijā ir atzītas, vienīgi ievērojot ierobežojumus un nosacījumus.¹¹

ES pilsoņa tiesības uzturēties citā ES dalībvalstī līdz 3 mēnešiem netiek aprobežotas ar nosacījumiem. Vienīgais priekšnosacījums tiesību izmantošanai ir derīgs ceļošanas dokuments visa termiņa laikā, kad persona neatrodas savā mītnes valstī. Eiropas Savienības tiesa (turpmāk- EST) spriedumā *Wijzenbeek*¹² apliecināja, ka nevis derīgs ceļošanas dokuments piešķir pilsoņiem šādas tiesības brīvi pārvietoties, bet šīs tiesības izriet no LESD 21.panta.¹³ Lietā C-299/14¹⁴ tiesa noteica, ka pirmo trīs mēnešu laikā kopš ierašanās Dalībvalstī, tā ir tiesīga nepiešķirt jebkādas sociālos

⁷ Schewe C. Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 99.lpp

⁸ Craig P., Búrca G. EU law: Text, Cases and Materials. Fifth edition. Oxford University Press, 2011, p.741

⁹ Direktīva 2004/38 par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, OV L 158, 30.4.2004., 77.-123. lpp.

¹⁰ Eiropas Savienības tiesas 2013. gada 19. septembra spriedums lietā: C-140/12 Pensionsversicherungsanstalt pret Peter Brey.

¹¹ Turpat., 46.punkts

¹² Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1999.gada 21.septembra spriedums lietā: C-378/97 Florus Ariël Wijzenbeek

¹³ Krūma K.. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.175.

¹⁴ Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 25. februāra spriedums lietā: C-299/14 Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen pret Jovanna García-Nieto, Joel Peña Cuevas, Jovanlis Peña García, Joel Luis Peña Cruz. 31.punkts

pabalstus gan ekonomiski aktīviem, gan ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 24.panta 2.punktu.

Direktīvas 2004/38 7.panta b punkts nosaka saskaņā ar kādiem nosacījumiem ekonomiski neaktīvie ES pilsoņi var baudīt uzturēšanās tiesības citā Dalībvalstī pēc 3 mēnešu termiņa notecēšanas. Personām ir nepieciešami iztikas līdzekļi savam un savu ģimenes locekļu uzturam, lai neapgrūtinātu uzņemošās valsts sociālo sistēmu, visaptveroša veselības apdrošināšana, kā arī reģistrācija attiecīgajās Dalībvalsts iestādēs, nosakot savu uzturēšanās mērķi noteiktā dalībvalstī.¹⁵ Visiem nosacījumiem ir jāizpildās kumulatīvi.

Dalībvalstis var padarīt regulējumu labvēlīgāku, savos nacionālajos tiesību regulējumos iekļaujot gadījumus, kad nav nepieciešama reģistrācija attiecīgajā Dalībvalstī, ja persona uzturas ilgāk par 3 mēnešiem. Ministru kabineta noteikumi Nr.675¹⁶ (turpmāk- MK noteikumi) 26.punkts paredz izsmeļošu gadījumu sarakstu, kad personām nav jāsniedz formalitātes valsts iestādēm. Ja kāds no 26.punktā minētajiem gadījumiem nerealizējas, personai ir pienākums sniegt pārvaldē nepieciešamo dokumentāciju noteiktā formā un apjomā. Izpildot uzturēšanās prasības Dalībvalstī, persona saņem reģistrācijas apliecību.¹⁷

Brīvas pārvietošanās tiesības piešķir personām iespēju apmesties uz dzīvi kādā no Dalībvalstīm. Direktīvas 2004/38 16.pants ES pilsoņiem nosaka tiesības iegūt pastāvīgās uzturēšanās tiesības, ja viņi likumīgi un, bez būtiskiem pārtraukumiem, ir uzturējušies Dalībvalstī vairāk nekā piecus gadus. 16.panta 3.daļa iekļauj izceļošanas tiesības, nepārtraucot uzturēšanās tiesību termiņa tecējumu. Šis uzskaitījums nav izsmeļošs un sniegtos pamatus nepieciešams rūpīgi izvērtēt, personai pamatojot savu prombūtni.¹⁸ Pēc pastāvīgā statusa iegūšanas, tiesības var zaudēt tikai tādā gadījumā, ja persona, kura ieguva uzturēšanās tiesības neatrodas dalībvalstī ilgāk par diviem secīgiem gadiem.¹⁹

Pilsoņiem Direktīvas 2004/38 preambulas 18.apsvēruma ietvarā ir piešķirta aizsardzība gadījumos, kad persona ir ieguvusi pastāvīgu uzturēšanās atļauju, šis apsvērums nosaka, ja pilsonis ir ieguvis pastāvīgo uzturēšanās atļauju dalībvalstī, valstij ir aizliegts personai uzlikt jebkādos nosacījumus, kas apgrūtinātu sekmīgu integrāciju sabiedrībā.²⁰

¹⁵ Schewe C. Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 100.lpp

¹⁶ Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieeļo un uzturas Latvijas Republikā: Ministru kabineta 2011.gada 8.septembra noteikumi nr.675. Latvijas Vēstnesis, 2011. 7.septembris, nr.141.

¹⁷ Turpat., 25.punkts

¹⁸ Krūma K. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.180.

¹⁹ Direktīvas 2004/38 16.panta 4.daļa

²⁰ Krūma K. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.180.

EST ir izveidojusi kritērijus, kā noteikt, vai persona tiek uzskatīta par ekonomiski aktīvu ES pilsoni, taču jāņem vērā arī individuālās situācijas aspekti. Pamatkritēriji un pieņēmumi, ka persona ir nodarbināta noteikti lietā *Lawrie-Blum*²¹. Pēc LESD 45.panta darbinieka jēdziena atbilstībai, pirmkārt, persona dod ekonomiski pozitīvu ietekmi dalībvalsts ekonomiskajai sistēmai, otrkārt, darbinieks atrodas citas personas pakļautībā attiecībā uz darba norādījumiem un ,treškārt, persona saņem atlīdzību par ieguldīto darbu. Šis kritēriju uzskaitījums ir izsmeļošs un darbojas kumulatīvi.²²

Gandrīz visas piemītošās tiesības var ierobežot, šīs tiesības netiek uzskatītas par absolūtām. Direktīvas 2004/38 27.pants nosaka kritērijus, kas tiek vērtēti augstāk nekā personas brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības, tas ir, sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai sabiedrības veselības apsvērumi. Visbūtiskākais kritērijs ekonomiski neaktīvo personu brīvas pārvietošanās tiesību ierobežošanai, kas tieši noteikts Direktīvā 2004/38, ir slogs Dalībvalsts sociālajai sistēmai.

Šie kritēriji tiek uzskatīti kā ģenerālklausulas, kuras jāpiepilda ar saturu, ņemot vērā konkrēto pastāvošo situāciju un katras dalībvalsts individuālos apstākļus. Ierobežojot personas tiesības, jābūt pietiekamam pamatojumam saistītam ar valsts un sabiedrības interesēm, kas liegtu personai izmantot brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības. Minēto apsvērumu dēļ, ekonomiski neaktīvas personas tiesības brīvi pārvietoties, var tikt ierobežotas saistībā ar slogu Dalībvalsts sociālajai sistēmai un persona var tikt pakļauta izraidīšanai.

Lietā C-333/13²³ EST izteica atziņu: „Lai noteiktu, vai sociālās palīdzības saņēmējs ir kļuvis par pārmērīgu slogu sociālās palīdzības sistēmai, un liktu viņu izraidīt, uzņēmējai Dalībvalstij būtu jāpārbauda, vai konkrēto gadījumu ir izraisījušas pagaidu grūtības, un būtu jāņem vērā uzturēšanās ilgums, personiskie apstākļi un piešķirtā atbalsta summa, tādēļ sociālās palīdzības sistēmas izmantošana nedrīkst būt priekšnoteikums tūlītējai izraidīšanai”²⁴.

ES pilsoņu brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības izriet no ES dibināšanas mērķiem, kas nostiprinātas arī dibināšanas līgumos- LES 3.pantā un LESD 21.pantā. Lai nodrošinātu vienotu regulējumu un vienlīdzīgu attieksmi pret visiem dalībvalstu pilsoņiem, tika pieņemta Direktīva 2004/38 piešķir tiesības gan ieceļot, izceļot, apmesties uz dzīvi kādā no dalībvalstī, gan uzliek pienākumus likumīgai uzturēšanās tiesībai, kur sekundārajā tiesību aktā uzliktos pienākumus jārealizē ES pilsoņiem. ES direktīvas saistībā ar personu brīvu pārvietošanās tiesību realizāciju

²¹Eiropas Savienības tiesas (bij. Kopienu) 1986.gada 3.jūlija spriedums lietā 66/85 Land Baden-Württemberg v Land Baden-Württemberg

²², Rogers N., Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p. 92.

²³Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā: C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig.

²⁴ Turpat., 12.punkts

paredz minimālo standartu, kurš jāievēro Dalībvalstīm, taču valstīm ir tiesības padarīt regulējumu labvēlīgāku un elastīgāku pilsoņu brīvai pārvietošanās tiesībai, nojaucot jebkādas robežas starp dalībvalstu pilsoņiem un attiecīgās dalībvalsts pilsoņiem.

2. EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU JĒDZIENA TVĒRUMS UN NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

2.1 Bezdarbnieki

LESD 21.pants paredz personu brīvu pārvietošanās tiesību neskatoties uz ekonomisko devumu Dalībvalstij. Sekundārais tiesību avots, Direktīva 2004/38, paredz bezdarbnieku brīvu pārvietošanos pa ES Dalībvalstu teritorijām. Direktīvas 2004/38 6. un 7.panta izvirzītie nosacījumi un piešķirtās tiesības ietver arī bezdarbniekus. Gluži kā uz jebkuru ES pilsoni, tā arī uz bezdarbniekiem attiecas uzturēšanās tiesības bez nosacījumiem vai dalībvalsts formalitāšu ievērošanu laikā līdz trim mēnešiem.

Personai ar bezdarbnieka statusu, kura vēlas izmantot brīvas pārvietošanās tiesības, tiek piemērots Direktīvas 2004/38 7.panta b punkts, kurš nosaka, ka personām ir tiesības uzturēties Dalībvalstī ilgāk par 3 mēnešiem, ja viņu līdzekļi ir pietiekami viņiem pašiem un viņu ģimenes locekļiem, lai nekļūtu par uzņēmējas Dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmas slogu uzturēšanās laikā, un viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā Dalībvalstī.

Bezdarbnieka statuss iever situācijas, kas nav tikai saistīts ar īslaicīgu vai ilglaicīgu darba nespēju vai neatrašanos darba tiesiskajās attiecībās pēc personas iniciatīvas. Veicot EST tiesu prakses analīzi, tika secināts, ka bezdarbnieka statuss ES tiesībās netiek izdalīta kā atsevišķu personu grupa, kurai piemīt noteiktas tiesības un piešķirti pienākumi. Ar bezdarbnieka statusu ES tiesībās tiek aptvertas personas, kuras neatrodas nodarbinātības attiecībās, respektīvi, darba meklētāji, tomēr ne darba meklētāji visās iespējamās variācijās. Darba meklētāji tiek uzskatīti par bezdarbniekiem, ja tie ir ekonomiski aktīvi, tas ir, kad tika pagarināts darbinieka statuss un šīs personas ir tiesīgas saņemt sociālos nodrošinājumus, kā bezdarbnieku pabalstu, lai efektīvāk iesaistītos Dalībvalsts darba tirgū. Pārējos gadījumos personas, kuras konkrētā situācijā ir palikušas bez darba, nevēlas iesaistīties nodarbinātībā vai to darba meklēšanas periods ir bijis pārlietu ilgstošs, saglabā darba meklētāja statusu, taču ierobežotā apjomā, nesaņemot labumus un ieguvumus, ko sniedz ekonomiski aktīva ES pilsoņa statuss.

Bezdarbnieku kategorijā netiek iekļautas personas, kuras atrodas pagaidu piespiedu bezdarba situācijā, tās saglabā darbinieku vai pašnodarbinātās personas statusu Direktīvas 2004/38 7.panta 2 daļas b apakšpunkta izpratnē, kur minētais pants nosaka, ja persona ir pienācīgi reģistrēta kā piespiedu bezdarbnieks, bet iepriekš ir bijusi nodarbināta ilgāk nekā vienu gadu, turklāt ir reģistrējusies attiecīgajā nodarbinātības dienestā kā darba meklētājs, tā saglabā darbinieka statusu.

EST praksē pagaidām nav izkristalizējies laika periods, līdz kuram persona saglabā savu darba meklētāja statusu, taču par pamatu tiek ņemts iepriekš apskatītais tiesu prakses piemērs lietā *Antonissen*²⁵, kur kā pieņemamu un pietiekamu tika atzīts sešu mēnešu periods. Direktīvā 2004/38 ir noteikts termiņš- 3 mēneši, kad personai statuss ir obligāti saglabājams. Šis laika periods tiek sasaistīts ar laiku līdz persona nekļūst uzņēmējvalstij par pārmērīgu sociālās sistēmas slogu, kas var tikt uzskatīts kā pietiekams un pamatots iemesls šo personu izraidīt. Prezumējams, ka personas iegūst bezdarbnieka statusu, ja sākotnēji tās atradās darba meklētāja statusā, taču pēc noteiktā termiņa noteicējuma vairs neatrodas aktīvos darba meklējumos vai neizrāda interesi iesaistīties nodarbinātībā.²⁶

Visbiežāk par bezdarbnieku uzskata personu, kura neatrodas darba tiesiskajās attiecībās, taču saskaņā ar Direktīvu 2004/38 šis personu loks ir daudz šaurāks. Direktīvas tvērumā par bezdarbniekiem tiek uzskatītas personas, kurām piešķirts darba meklētāja statuss un kuras atbilst sociālās palīdzības sniegšanas kritērijiem.

2.2 Personas darba meklējumos

LES 3.pants un LESD 21.panta tvērums piešķir tiesības personām darba meklējumos brīvi pārvietoties pa ES. Darba meklētāja statuss var tikt uzskatīts kā viens no ES ekonomiski neaktīva pilsoņa statusiem, kuram tiek piešķirtas noteiktas tiesības un uzlikti pienākumi.

Personām darba meklējumos ir duāls statuss pēc brīvas pārvietošanās un uzturēšanās Direktīvas 2004/38, jo, atrodoties darba meklējumos, tie neveic nekādu ekonomisko produktivitāti uzņēmējā Dalībvalstī, taču ir kvalificējami kā potenciālie darbinieki un jauns darba spēks ekonomiskajai attīstībai noteiktajā Dalībvalstī.

EST lietā *Vatsouras un Koupatanze*²⁷ noteica, “ES pilsoņi pamatā izmanto brīvas pārvietošanās tiesību, lai nodrošinātu sevi ar darbu uzņēmējas Dalībvalsts teritorijā. Šādā gadījumā ES pilsoņus un viņu ģimenes locekļus nedrīkst izraidīt, kamēr ES pilsoņi var pierādīt, ka viņi turpina meklēt darbu un ka viņiem ir reālas izredzes tikt pieņemtiem darbā”²⁸.

EST praksē pastāv vairāki gadījumi, kad konkrētā situācijā persona, kura atrodas darba meklējumos, tiek uzskatīta par ekonomiski neaktīvu ES pilsoni. Vienotu pieeju EST nav noteikusi,

²⁵ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen

²⁶ Foster N. EU law, 4th edition. New York: Oxford university press, 2014, p.381.

²⁷ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 2009. gada 4. jūnija spriedumi apvīetotās lietās: C-22/08 un C-23/08 Athanasios Vatsouras (C-22/08) Josif Koupatantze (C-23/08) pret Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900

²⁸ Turpat., 6.punkts

tā vērtē katru gadījumu individuāli un nepastarpināti iepriekšējām situācijām.²⁹ EST secināja, ka nepastāv noteikta, ierobežota termiņa, kura laikā indivīdam ir pienākums atrast pienācīgu darbu kādā no dalībvalstīm, lai nepazaudētu savu darba meklētāja statusu.³⁰

Sākotnēji personām LESD 45.panta ietvaros tika paredzētas tiesības brīvi pārvietoties ES Dalībvalstīs tikai kā ekonomiskā labuma nesējiem jeb darbiniekiem, lai pieņemtu patiesi pastāvoša darba piedāvājuma iespēju, līdz ar to ekonomiski neaktīvās personas, kurām iepriekšējas darba pieredzes nebija, nespēja pilnībā izmantot brīvu pārvietošanās tiesību.³¹ Šo apgalvojumu EST noraidīja un atzina par nepamatotu, jo tas nesamērīgi ierobežoja personu brīvu pārvietošanās tiesību.

Lietā *Antonissen*³² EST noteica, ka brīvas pārvietošanās tiesība nedrīkst būt ierobežota, pamatojoties uz pašreizēja darba piedāvājuma neesību, pilsoņiem ir tiesības brīvi pārvietoties Dalībvalstu teritorijā, ja tiem ir nopietns nodoms izmantot Dalībvalsts piedāvātās darba iespējas un iesaistīties darba tirgū. Līdz ar Direktīvas 2004/38 ieviešanu, pilsoņiem tika paplašinātas tiesības brīvi pārvietoties un sekmīgāk izmantot piešķirtās tiesības meklējot darbu kādā no ES valstīm. Personām, kas aktīvi meklē darbu, nav pilna darbinieka statusa, taču šīs personas noteikti tiek iekļautas LESD 45.panta tvērumā.³³ Lietā *Eiropas Komisija pret Beļģiju*³⁴ EST apstiprināja, ka sociālie nodrošinājumi var tikt piešķirti tikai darbiniekiem ar pilnu statusu, nevis darba meklētājiem, kuri ieceļojuši kādā no Dalībvalstīm ar mērķi atrast darbu.

Darba meklētāja statuss var būt kā būtisks aspekts sociālo pabalstu piešķiršanai vai atteikšanās piešķirt pienākošos pabalstus. Lietā *Alimanovic*³⁵ tika noteikts, ka ES pilsonis var atsaukties uz vienlīdzības principu ar uzņēmējas Dalībvalsts pilsoņiem, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 24.panta 1.punktu tikai tad, ja personu uzturēšanās uzņēmējas dalībvalsts teritorijā atbilst Direktīvas 2004/38 izvirzītajiem nosacījumiem. Tomēr Dalībvalsts var noteikt striktu izvērtējumu saistībā ar darba meklētāja statusa piešķiršanu, jo uzņēmējvalsts ir tiesīga atteikt sociālās palīdzības piešķiršanu personām, kuras zaudējušas statusu saistībā ar termiņa (6 mēneši) noilgumu, kā arī EST

²⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2004.gada 23.marta spriedums lietā: C-138/02 Brian Francis Collins and Secretary of State

³⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen

³¹ Rogers N., Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.104.

³² Eiropas Savienības tiesas (bij. Kopienų) 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen

³³ Craig P., Búrca G. EU law: Text, Cases and Materials. Fifth edition. Oxford University Press, 2011, p.727.

³⁴ Eiropas Savienības tiesas (bij. Kopienų) 1996.gada 12.septembra spriedums lietā: C-278/94 Commission v Belgium

³⁵ Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 15. septembra spriedums lietā: C-67/14 Jobcenter Berlin Neukölln pret Nazifa Alimanovic, Sonita Alimanovic, Valentina Alimanovic, Valentino Alimanovic.

noteica, ka nav pietiekams arguments, lūdzot pabalstu piešķiršanu, savas uzturēšanās tiesības pamatot tikai ar darba meklēšanu.³⁶

Direktīvā 2004/38 nav iekļauts regulējums par personām, kuras brīvprātīgi izbeidza darba tiesiskās attiecības, līdz ar to prezumējams, ka personām netiek saglabāts darbinieka statuss, izņemot gadījumus, kad persona uzsāk profesionālo izglītību, kas saistīta ar iepriekšējo nodarbošanos.³⁷ Jāuzsver, ka personas saglabā savu darbinieka statusu gadījumos, ja tās atrodas aktīvā darba meklējuma periodā, kur šis statuss nodrošina personu uzturēšanās tiesību Dalībvalsts teritorijā.³⁸

Personas, kuras atrodas darba meklējumos, tiek uzskatītas par ekonomiski neaktīvām divās situācijās. Pirmkārt, par ekonomiski neaktīvu tiek uzskatīta persona, kura ierodas valstī, lai meklētu darbu bez iepriekšējas darba pieredzes, vai pastāv cits apstākļi, kas neveido pilsoņa saikni ar Dalībvalsti vai mītnes valsti. Šinī situācijā personai tiek piešķirts darba meklētāja statuss, taču piešķirtais statuss nendod tiesības pieprasīt sociālos pabalstus un būt vienlīdzīgiem ar darba meklētājiem, kuri iepriekš tika nodarbināti.³⁹ Tas iespējams situācijā, kad pilsonim ir kāda no ES pilsonībām, taču faktiskā dzīvesvieta vai darbavieta atrodas ārpus ES robežām. Šāds piemērs ir apskatāms lietā C-138/02 Collins⁴⁰. EST secināja, ka pieteicējam nepastāv saikne ar pilsonības Dalībvalsti, pamatojoties uz to, ka pieteicējs ekonomisko labumu deva trešajai valstij ārpus ES robežām, līdz ar to tā nav uzskatāma par darba meklētāju Direktīvas 2004/38 izpratnē. Personas, kuras nekad nav bijušas nodarbinātas tiek uzskatītas par ekonomiski neaktīvām, jo tām nav darbinieka statusa, ko tās spēj saglabāt, līdz ar to, šīm personām ir jāatbilst Direktīvas 2004/38 7.panta prasībām par vispārīgo veselības apdrošināšanu un pietiekamu līdzekļu pastāvēšanu.⁴¹ Darba meklētāji, kuri pirms tam bijuši nodarbināti attiecīgajā Dalībvalstī un tad kļuvuši par bezdarbniekiem, saskaņā ar Direktīvu 2004/38 tiek kādu laika periodu pēc darba zaudēšanas uzskatīti par ‘darbiniekiem’ ES tiesību izpratnē.

³⁶ Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 15. septembra spriedums lietā: C-67/14 Jobcenter Berlin Neukölln pret Nazifa Alimanovic, Sonita Alimanovic, Valentina Alimanovic, Valentino Alimanovic, 32.punkts.

³⁷ Craig P., Búrca G. EU law: Text, Cases and Materials. Fifth edition. Oxford University Press, 2011, p.745.

³⁸ Turpat, 745.lpp

³⁹ Philippe J., Lhernould, , Prof Eichenhofer E, Rennuy N., Overmeiren F., Wollenschläger F., Analytical Report 2015 Assessment of the impact of amendments to the EU social security coordination rules to clarify its relationship with Directive 2004/38/EC as regards economically inactive persons, p.27

⁴⁰ Eiropas Savienības tiesas (bij.Kopienu) 2004.gada 23.marta spriedums lietā: C-138/02 Brian Francis Collins and Secretary of State

⁴¹ Kristina T. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.9. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

Šādas saiknes pastāvēšanu var secināt no tā, ka attiecīgā persona saprātīgu laika periodu ir faktiski un patiesi meklējusi darbu attiecīgajā dalībvalstī.⁴² EST izvirzīja hipotēzi, ka darba meklētāji, kuriem nav ciešas saiknes ar savu mītnes valsti, nav tiesīgi pieprasīt no Dalībvalsts nodrošinājumus un labumus, ko dod darba meklētāja statuss ES pilsonim.⁴³

Otrkārt, persona, kura ierodas Dalībvalstī darba meklējumos tiek uzskatīta par ekonomiski neaktīvu, ja tai ir zināms darba ieguldījums kādā no Dalībvalstīm, taču darba meklēšanas periods ir pārlietu ilgstošs, lai spētu nodrošināt pilsoni ar darba meklētāja statusu un visām ar to izrietošajām sekām. Neatkarīgi no darba zaudēšanas iemesla, tiek dots noteikts periods (presumējams 6 mēneši), kurā pilsonim ir pienākums atrast nodarbošanos, lai nekļūtu par sociālo slogu uzņēmējvalstij. Noilgstot šim termiņam, Dalībvalsts var veikt izvērtējumu par sociālā sloga konstatēšanu saistībā ar personas nespēju sniegt ekonomisko labumu un izraidīt to no uzņēmējvalsts. Persona savu statusu saglabā pēc sešu mēnešu termiņa noilguma, taču darbinieka statusa pagarināšana vairs nav iespējama, līdz ar to tā kļūst par ekonomiski neaktīvu ES pilsoni, kuram nav vairs tiesību uz sociālo pabalstu. Kļūstot par bezdarbnieku šādā situācijā, personai ir tiesības pretendēt uz sociālo pabalstu vismaz trīs mēnešus kopš darba zaudēšanas.⁴⁴

Sākotnēji par šādu darba meklēšanas periodu tika uzskatīti 3 mēneši, jo Direktīva 2004/38 noteiktajā laika periodā nenosaka nekādus ierobežojumus attiecībā uz administratīvajām formalitātēm, taču attīstoties tiesu praksei par optimālu termiņu tiek uzskatīti 6 mēneši līdz persona kļūst par sociālo slogu uzņēmējvalstij. Šis termiņš netiek uzskatīts par strikti noteiktu, jo to iespējams pagarināt, indivīdam pierādot, ka tas atrodas aktīvos darba meklējumos un ka pastāv arī reāla iespēja nodrošināt sevi ar darba iespējām un iekļauties darba tirgū.⁴⁵ Direktīvā 2004/38, ir ieviesta darba ņēmēja pakāpeniska statusa saglabāšana, kuras mērķis ir nodrošināt uzturēšanās tiesības un piekļuvi sociālo pabalstu sistēmai.⁴⁶

Jautājums par darba meklētāju uzturēšanās tiesībām citā Dalībvalstī bez reģistrācijas tika apskatīts lietā *Antonissen*⁴⁷. Lielbritānijas valdība vēlējās izraidīt Beļģijas pilsoni no uzņēmējvalsts, pamatojoties uz personas nespēju atrast darbu sešu mēnešu periodā kopš ierašanās valstī. EST nonāca pie secinājuma, ka darba meklētāji ir tiesīgi bez jebkādiem nosacījumiem uzturēties

⁴² Eiropas Savienības tiesas (bij.Kopienu) 2004.gada 23.marta spriedums lietā C-138/02 Brian Francis Collins and Secretary of State

⁴³ Foster N. EU law 4th edition. New York: Oxford university press, 2014, p.370.

⁴⁴ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.231

⁴⁵ Eiropas Savienības (bij Kopienu) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen, ECR, I-00441

⁴⁶ Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 25. februāra spriedums lietā: C-299/14 Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen pret Jovanna García-Nieto, Joel Peña Cuevas, Jovanlis Peña García, Joel Luis Peña Cruz. 47.punkts

⁴⁷ Eiropas Savienības (bij Kopienu) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen, ECR, I-00441

uzņēmējā Dalībvalstī ilgāk par sešiem mēnešiem, ja viņi šajā valstī turpina meklēt darbu un viņu izredzes darbu atrast ir vērtējamā kā reālas.⁴⁸ Visos pārējos gadījumos darbinieka statuss tiek saglabāts uz noteiktu laika periodu, ja darba meklētājs iepriekš bijis nodarbināts kādā no Dalībvalstīm⁴⁹, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 7.panta 3.daļu.

EST ir noteikusi, ka 6 mēneši tiek uzskatīti par pietiekamu laika periodu, kurā darba meklētājs ir spējīgs atrast sev atbilstošu darba vietu, taču šis laika periods neierobežo personas uzturēšanās tiesības Dalībvalstī, ja tas pierāda, ka tas iekļausies uzņemošās valsts darba tirgū. Noteiktajā laika posmā personai nav jāpierāda pietiekamu līdzekļu esamība uzņēmējvalstij.⁵⁰

Darba meklētāja statuss tiek sasaistīts ar ekonomiski aktīvu ES pilsoni, ja persona iepriekš bijusi nodarbināta ilgāk kā vienu gadu un reģistrējusies kā darba meklētājs, taču darba tiesiskās attiecības nav izbeigusi brīvprātīgi, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 7.panta 2.punktu. Personas saglabā darbinieka statusu, ja tās izbeigušas darba tiesiskās attiecības pirms viena gada termiņa notecējuma, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 7.panta 3.punktu. Šīs personas saglabā savu statusu uz vismaz 6 mēnešiem.⁵¹ Kā trešā kategorija pie ekonomiski aktīvām personām tiek iekļautas arī personas- darba meklētāji-, kuras pārtraukušas darba tiesiskās attiecības gadījumos, kad darba līgums tika pielīgts uz noteiktu laiku līdz vienam gadam, kā noteikts Direktīvas 2004/38 7.panta 3.punktā. Līdz ar to, personas, kuras tiek uzskatītas par ekonomiski aktīvām, nav nepieciešams atbilst Direktīvas 2004/38 7.panta minētajām prasībām par pietiekamu līdzekļu un vispārīgās veselības apdrošināšanas pastāvēšanu.⁵²

No iepriekš minētā secināms, ka darba meklētāja statuss tiek saistīts ar ekonomiski neaktīva pilsoņa statusu, tikai gadījumos, kad persona attiecīgajā Dalībvalstī nav bijusi nodarbināta vai tā zaudējusi savu darba meklētāja statusu pēc 6 mēnešu termiņa notecējuma. Personai ir tiesības saglabāt darba meklētāja statusu, ja pierāda, ka tā turpina meklēt darbu un ka tai ir reāli pastāvošas iespējas iesaistīties uzņēmējvalsts nodarbinātībā. Izņēmuma gadījumos personai ar Dalībvalsts pilsonību var nepiešķirt darba meklētāja statusu, pamatojoties uz to, ka nav iespējams konstatēt pastāvošu saikni ar Dalībvalsti.

⁴⁸Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība. Pieejams:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/1v/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.3.html [aplūkots 2017.gada 7.aprīlī]

⁴⁹ Foster N. EU law 4th edition. New York: Oxford university press, 2014, p.370.

⁵⁰ Kristina T. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.14. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

⁵¹ Kristina T. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.11. pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

⁵² Turpat., 9.lpp

2.3 Studenti

ES tika veidota kā mobilitātes telpa, kuru var izmantot ne tikai darba ņēmēji, bet arī personas, kurām šāds statuss nav piešķirts. Studentu tiesības brīvi pārvietoties gluži kā citu ekonomiski neaktīvo personu pārvietošanās tiesību piešķiršanu nosaka LESD 21.pants.

Direktīvas 2004/38 7.pants piešķir studentiem brīvas pārvietošanās tiesības Dalībvalstīs ar mērķi iegūt izglītību vai noteiktu kvalifikāciju. Direktīva 2004/38 nosaka atvieglotas uzturēšanās prasības studentiem, pamatojoties uz ES sākotnējo dibināšanas mērķi par brīvu personu kustību ES ietvaros, iekšējo robežu neesību un Dalībvalstu pilsoņu savstarpēju diskriminācijas aizliegumu.

Direktīvas 2004/38 24.pants strikti paredz gadījumu, ka direktīva neļauj pretendēt uz iztikas stipendiju uzņēmējā Dalībvalstī studentiem, kuriem piešķirtas uzturēšanās tiesības, lai nekļūtu par apgrūtinājumu uzņēmējas Dalībvalsts ekonomiskajai sistēmai. Šis nosacījums tiek sasaistīts ar Direktīvas 2004/38 7.panta pilsoņu uzturēšanās ilgāk par 3 mēnešiem prasībām par administratīvo formalitāšu izpildīšanu, lai nekļūtu par slogu uzņēmējvalsts sociālajai sistēmai.

Saskaņā ar Direktīvas 2004/38 24.pantu Dalībvalstij nav pienākuma piešķirt tiesības uz sociālo palīdzību pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā vai vajadzības gadījumā ilgākā laikā posmā, kas noteikts 14. panta 4. punkta b) apakšpunktā, kā arī tai nav pienākuma pirms pastāvīgas uzturēšanās tiesību iegūšanas piešķirt līdzekļus mācībām, tostarp arodapmācībai, ja šie līdzekļi ir stipendijas vai studiju kredīti personām, kas nav darba ņēmēji, pašnodarbinātas personas, personas, kas saglabā šādu statusu, un to ģimenes locekļi.”⁵³

Personas, kuras ir ieguvušas studenta statusu, neatkarīgi no ekonomiskā labuma pienesuma ir tiesīgas uz vienlīdzīgu attieksmi uzņēmējā dalībvalstī, kas noteikta Direktīvas 2004/38 24.pantā.

Lietā *Eiropas Komisija pret Austrijas Republiku*⁵⁴ Austrija pārkāpa vienlīdzības principu situācijā, kad citas Dalībvalsts pilsoņu studentiem nepiešķīra transporta atlaides, pamatojoties uz to, ka viņu vecāki nesaņēma Austrijas ģimenes pabalstu. Kā atzīst Eiropas Komisija, EST spriedumā lietā *Bressol*⁵⁵ ir jau iepriekš atzinusi, ka studējošās personas var atsaukties uz LESD 18. un 21. pantā paredzētajām tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties kādas ES dalībvalsts teritorijā, netiekot pakļautiem tiešai vai netiešai diskriminācijai, kas saistīta ar to pilsonību. Secināms, ja personas, kurām piešķirts studenta statuss atbilst Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punkta c) apakšpunktam, ka

⁵³ Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2009. gada 4. Jūnija spriedums apvienotās lietās: C-22/08 un C-23/08 Athanasios Vatsouras (C-22/08) Josif Koupatantze (C-23/08) pret Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900.

⁵⁴ Eiropas Savienības tiesas 2012. gada 4. oktobra spriedums lietā: C-75/11 Eiropas Komisija pret Austrijas Republiku

⁵⁵ Eiropas Savienības tiesas 2010. gada 13. aprīļa spriedums lietā: C-73/08 Nicolas Bressol u.c., Céline Chaverot u.c. pret Gouvernement de la Communauté française.

studējošajiem ir uzturēšanās tiesības, ja viņiem ir visaptverošs veselības apdrošināšanas segums un pietiekami iztikas līdzekļi, tiem līdz ar to ir tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi uzņēmējdarbības valstī, kas nodrošina tos ar izglītību.

Studenti tiek parasti uzskatīti par ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem, kas rada ekonomisko slogu dalībvalstij, taču jāņem vērā, ka studenta statuss ir īslaicīgs un esošais statuss “ekonomiski neaktīvs pilsonis” var būt ierobežots laikā, kur students neparedzamu apstākļu dēļ nespēj nest ekonomisku labumu uzņēmējdarbības valstij.⁵⁶

Studenti tiek uzskatīti par ekonomiski neaktīviem pilsoņiem, pamatojoties uz ekonomiskā labuma neesību Dalībvalstij, tiem netiek piešķirti labumi, kas piemīt noteiktas valsts pilsoņiem, taču pašu pārvietošanās pamattiesību Dalībvalstis nav tiesīgas ierobežot, pamatojoties uz LESD 21.pantu.⁵⁷ Apgalvojuma apstiprinājums noteikts lietā *Grzelczyk*⁵⁸, Francijas pilsonim, kurš studēja Beļģijā tika atteikta studiju stipendija “minimex”. Pilsonis uzturoties Francijā strādāja dažādus pusslodzes gadījuma darbus, lai nodrošinātu sevi uzņēmējvalstī, līdz ar to bija saistīts ar Beļģijas darba tirgu. Pieteicējs vēlējās saņemt maksājumu saistībā ar nespēju sevi apgādāt pēdējā studiju gadā, taču maksājums tika atteikts saistībā ar Beļģijas likumu prasībām par valsts pilsonību un uzturēšanās Beļģijā nebija attiecināma uz personas kā darba ņēmēja brīvas pārvietošanās tiesību.

Personas statuss piešķir noteiktu prezumpciju, kuru nepieciešams atspēkot, lai pierādītu pretējo. Kā iepriekš minēts, studenti parasti tiek saistīti ar ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem, taču pastāv kritēriji, ar kuriem nošķirami ekonomiski neaktīvie no ekonomiski aktīvajiem jeb darbiniekiem, pamatojoties uz *Lawrie-Blum*⁵⁹ lietā minētajiem kritērijiem.

Lietā *Lawrie-Blum* pieteicēja ir Lielbritānijas pilsonē ar skolotājas kvalifikāciju, kurai tika atteikta uzņemšana Vācijas ģimnāzijā kā prakses vieta skolotāju apmācībai (sagatavošanās periods pirms patstāvīgām darba attiecībām) saistībā ar pieteicējas pilsonību. Galvenais problēmjautājums lietā bija saistīts ar to, vai šis sagatavošanās periods tiek uzskatīts kā darba tiesiskās attiecības, šādā gadījumā pamatojoties uz diskriminācijas aizlieguma principu, vai noteikts, obligāts mācību process vēlamās kvalifikācijas iegūšanai. Lietā ir svarīgi noskaidrot, vai pieteicējas veiktais darba laiks ir pietiekams, lai personu varētu kvalificēt kā darbinieku, kas nes uzņēmējvalstij ekonomisko labumu. EST jau agrāk bija lēmusi, ka par darba ņēmēju jāuzskata persona, kas veic efektīvu un reālu

⁵⁶ Krūma K. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.204.

⁵⁷ Rogers N, Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.67.

⁵⁸ Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2001.gada 20.septembra spriedums lietā: C-184/99Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve

⁵⁹ Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1986.gada 3.jūlija spriedums lietā: 66/85Land Baden-Württemberg v Land Baden-Wurttemberg

darbību, neiekļaujot darbības, kuru apjoms ir tik nenozīmīgs, ka šīs darbības uzskatāmas tikai par palīgdarbībām un papilddarbībām.⁶⁰ Vācijas valdība uzskatīja, ka šādas apmācības tiek pieskaitītas pie studiju procesa kvalifikācijas iegūšanai vai celšanai, kuras nav saistītas ar ekonomisko aktivitāti, līdz ar to pieteicējai nav tiesību pretendēt uz valsts sociālo aizsardzību un darbinieka statusu. EST pārliecinoši pauda argumentu, ka ES darbinieka jēdziens tulkojams plašākā izpratnē, pamatojoties uz iepriekš minētajiem objektīvajiem kritērijiem. Pēc EST uzskatiem, pieteicējs atbilda visiem noteiktajiem nosacījumiem, kas iekļaujas darba ņēmēja statusā, līdz ar to uz pieteicēju darbojas diskriminācijas aizlieguma princips.

Pastāv viedoklis, ka personas, kuras iepriekš strādājušas kādā no dalībvalstīm un brīvprātīgi uzsākušas arodstudijas saistībā ar savu profesionālo darbību, aizejot no savas darbavietas, uzskatāmi par darbiniekiem šī jēdziena plašākā izpratnē, taču šāda darbinieka statusa saglabāšana un pagarināšana ir valsts tiesu kompetencē.⁶¹

Mācību iestāde, kura nodrošina arodmācības, vēl netiek uzskatīta par arodskolu minētā kritērija izpratnē. Arodskolas jēdziens ir jātulko šaurāk, tas tiek attiecināts vienīgi uz tām izglītības iestādēm, kurās tiek nodrošinātas tādas mācības, kas cieši saistītas ar profesionālo darbību vai pastāv kāda cita saikne. Šo nosacījumu nevar attiecināt akadēmiskajām augstskolām.⁶²

Persona, izmantojot brīvas pārvietošanās tiesības, ir tiesīga veikt algotu darbu noteiktā valstī un pārtraucot darba tiesiskās attiecības, iegūt izglītību vēlamajā Dalībvalstī. Šīs brīvas pārvietošanās tiesības tiek aizsargātas ar diskriminācijas aizliegumu pilsonības dēļ, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi visiem ES pilsoņiem.

Lietā *Lair*⁶³ tiesa atzina, ka pieteicēja kvalificējama kā darbinieks, jo pieteicēja iepriekš strādāja vairākus pusslodzes darbus un vēlējās paaugstināt savu kvalifikāciju, uzsākot studijas Vācijā. EST apgalvoja, ka pieteicējai piešķirams darbinieka statuss un sociālās garantijas, pamatojoties uz labprātīgu studiju uzsākšanu, kas saistīts ar darbam piemērotās kvalifikācijas celšanu. Starp studijām un iepriekšējo darba jomu jāpastāv saiknei, lai varētu personai pagarināt darbinieka statusu, personām, kurām piespiedu kārtā jāveic pārkvalificēšanās, ņemot vērā apstākli,

⁶⁰ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1982.gada 23.marta spriedums lietā: 53/81 D. M. LEVIN, Amsterdam, and Staatssecretaris van Justitie

⁶¹ Condinanzi M., Lang A., Nascimbene B. *Citizenship of the Union and Freedom of Movement of Persons*. Leiden Boston: Martinus Nijhoff publishers, 2008, p.7.

⁶² Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1988.haga 21.jūnija spriedums lietā: 197/86 Steven Malcolm Brown and The Secretary of State for Scotland

⁶³ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1988.gada 21.jūnija spriedums lietā: 39/86 Sylvie Lair and Universität Hannover

ka tās nelabprātīgi pārtraukušas darba tiesiskās attiecības, nav kvalificējamas kā darbinieki.⁶⁴ Lietā tika izteikta atziņa, ka studenti, kuri bija nodarbināti pirms uzsāka studijas nav kvalificējami, kā darbinieki jēdziena pamata izpratnē, tiem ir šaurāks tiesību loks. Strādājošiem studentiem piemīt ierobežots tiesību apjoms, salīdzinājumā ar darbiniekiem, kuri paralēli neiegūst izglītību.⁶⁵

Studenti, kas ierodas Dalībvalstī, lai iegūtu izglītību vai noteiktu kvalifikāciju, tiek iekļauti pie ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem, kuriem nepienākas sociālā palīdzība no uzņemošās valsts pēc vispārējā principa, nevērtējot pastāvošos faktiskos un objektīvos apstākļus, pamatojoties uz valsts finansiālo apsvērumu, nekļūstot par sociālo slogu visas valsts sistēmai.

Jomām un gadījumiem, kas attiecas uz izglītību, jāveic neitrāls izvērtējums saistībā ar ekonomiskā labuma gūšanu no personas. Studenta statusu personai nevar automātiski iekļaut pie ekonomiski neaktīvo personu loka. No EST sprieduma lietā *Lawrie-Blum*⁶⁶ izriet, ka izglītībā esošie jautājumi, kā studentu prakses vietas, kvalifikācijas celšana, obligātie kursi var tikt attiecināti uz darba tiesiskajām attiecībām un personas uztvertas kā darba ņēmēji.⁶⁷

Studentu statuss tiek iekļauts ekonomiski neaktīva pilsoņa jēdzienā, ja starp studentu un uzņēmējvalsti nepastāv pakļautības attiecības, kuras veicina ekonomisko labumu. Nepieciešams izvērtēt šo subjektu tiesiskās attiecības, lai konstatētu ekonomiskā labuma pastāvēšanu. Studenta statuss, kas saistīts ar ekonomiski neaktīva pilsoņa jēdzienu tiek sasaistīts ar Direktīvas 2004/38 7.pantu ar pietiekamiem līdzekļiem un visaptverošu veselības apdrošināšanu, kas tieši attiecas uz studentiem, sakarā ar termiņa uzturēšanos ilgāk par 3 mēnešiem.

2.4 Pensionāri

Gluži kā iepriekšējo ekonomiski neaktīvo personu statusu ieguvušiem pilsoņiem, arī pensionāriem ir tiesības uz brīvu pārvietošanās tiesību ES dalībvalstīs, kas balstās uz LESD 21.pantu un Direktīvu 2004/38.

ES tiesību akti nosaka, ka pastāv divu veidu kategorijas personām saistībā ar pensionēšanās vecumu. Persona var sasniegt pensijas vecumu Dalībvalstī, kas tiek noregulēts ar Direktīvas 2004/38

⁶⁴ Weiss F., Wooldridge F. Free Movement of Persons within the European Community. The Netherlands: Kluwer law international BV, 2007, p.23.

⁶⁵ Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner C. EU Law. New York: Oxford University press, 2009, p.414.

⁶⁶ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1986.gada 3.jūlija spriedums lietā: 66/85 Land Baden-Württemberg v Land Baden-Württemberg

⁶⁷ Rogers N., Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.100.

17.panta 1.daļas a punktu. Pensionāru statuss tiek sasaistīts ar pastāvīgu uzturēšanos kādā no ES Dalībvalstīm, līdz ar to Direktīvas 2004/38 17.panta 1.daļa nosaka, ka ES pilsoņiem, kas likumīgi un nepārtraukti ir uzturējušies uzņēmējdalībvalstī piecus gadus, ir tiesības pastāvīgi uzturēties šajā valstī. Šādas tiesības tiek saistītas ar dabnieka statusu, taču pastāv gadījums, kad personas un tieši pensijas vecumu sasniegušas personas ir tiesīgas pastāvīgi uzturēties Dalībvalstī pēc atvieglotiem nosacījumiem. Pensijas vecuma personām, kuras Dalībvalstī ir nostrādājušas pirms tam vismaz 12 mēnešus un nepārtraukti uzturējušās dalībvalstī periodā ilgāk par 3 gadiem, rodas tiesības uzturēties Dalībvalstī bez papildu nosacījumiem.

Personas, kuras jau sasniegušas pensijas vecumu, devušas noteiktu ekonomisku labumu kādai no Dalībvalstīm un vēlas turpmāk izmantot brīvas pārvietošanās tiesības, pamatojas uz Direktīvas 2004/38 regulējumu, kurš iekļauts 7. un 8. pantā. Pensijas vecumu sasniegušām personām ir tiesības brīvi pārvietoties Dalībvalstu teritorijā un uzturēties tajā ilgāk par 3 mēnešiem, ir nepieciešami pietiekami ienākumi un visaptveroša veselības apdrošināšana.

Lietā C-465/14⁶⁸ EST izteica atziņu, ka personām, kuras sasniegušas pensijas vecumu un vēlas iegūt vecuma apdrošināšanu, lai gan nodarbinātības laikā valsts nebija pievienojusies ES, nav tiesīga iegūt pabalstus, jo šajā laika posmā persona nebija kvalificējama kā ES pilsonis, līdz ar to, tas nevar pretendēt uz vienlīdzīgumu attiecībā pret citiem ES pilsoņiem, pamatojoties uz LESD 18. un 45.pantu.

Kā iepriekš minēts, pensionāru tiesības brīvi pārvietoties tiek saistītas ar ilgstošām uzturēšanās tiesībām uzņēmējdalībvalstī. Pensionāru statusu iespējams iegūt pašā dalībvalstī sasniedzot pensijas vai priekšlaicīgas pensionēšanās gadījumā pēc īpašiem nosacījumiem, vai arī pensionējoties mītnes valstī un, turpmāk izmantojot brīvas pārvietošanās tiesības, apmesties dzīvot kādā ES dalībvalstī, ar nosacījumu, ka personām ir visaptveroša veselības apdrošināšana un pietiekami līdzekļi sevis nodrošināšanai, lai nekļūtu par sociālo slogu uzņēmējvalstij.

2.5. Ekonomiski neaktīva Eiropas Savienības pilsoņa jēdziens

Ekonomiski neaktīva pilsoņa jēdziens pirmsšķietami tiek sasaistīts ar nodarbinātības pastāvēšanu vai nepastāvēšanu konkrētā dalībvalstī, taču pamatkritērijus, vērtējot darba tiesisko

⁶⁸ Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 27. oktobra spriedums lietā: C-465/14 Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank pret F. Wieland, H. Rothwangl.

attiecību pastāvēšanu, nosaka pēc *Lawrie-Blum*⁶⁹ iepriekš minētajiem kritērijiem, kas paplašina darbinieka statusu un darba tiesisko attiecību jēdziena tvērumu.

Personas, kuras atrodas darba meklējumos, var tikt uzskatītas par ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem, ja pilsonis iepriekš nekad nav bijis nodarbināts kādā no ES valstīm un ierodas uzņēmējvalstī, lai veicinātu savu ekonomisko izaugsmi, izmantojot Dalībvalsts nodarbinātības tirgū pastāvošās vakances. Šajā gadījumā personai 6 mēnešus nav jāsniedz nekādas formalitātes par atrašanos Dalībvalstī, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 6.panta ietvertajiem nosacījumiem, persona var brīvi izmantot savas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības visā ES teritorijā neievērojot Direktīvas 2004/38 7.panta vispārīgos nosacījumus, kuri nosaka, ja uzturēšanās pārsniedz 3 mēnešu termiņu, indivīdam uzņemošajā valstī jāsniedz ziņas par pietiekamu līdzekļu un vispārīgas veselības apdrošināšanas pastāvēšanu.

Personas, kuras atrodas dalībvalstī darba meklējumos ilgāk kā sešus mēnešus (*Antonissen*⁷⁰) kopš ierašanās un kuras iepriekš atradās darba attiecībās, tiek uzskatītas par ekonomiski neaktīviem Savienības pilsoņiem. Pirmo periodu līdz sešiem mēnešiem uz pilsoņiem, kas meklē darbu Dalībvalstī attiecina darba meklētāja statusu, kura gadījumā Dalībvalsts nav tiesīga izraidīt pilsoni no savas valsts teritorijas, pamatojoties uz brīvas pārvietošanās tiesību un reālām iespējām pilsonim iesaistīties uzņemošās valsts darba tirgū. Līdz ar to, pēc autores domām, personām, kuras iepriekš bijušas nodarbinātas un ieradās kādā Dalībvalstī, lai meklētu darbu, tiek pagarināts darbinieka statuss plašākā izpratnē līdz sešiem mēnešiem, kur šajā laika periodā pierādot iespēju atrast darbu uzņēmējā Dalībvalstī. Gluži kā pirmajai minētajai kategorijai, Direktīva 2004/38 nosaka tādus pašus uzturēšanās nosacījumus, kā personām, kuras nekad nav bijušas nodarbinātas kādā no ES dalībvalstīm.

Persona ar ES pilsonību, kura atradās nodarbinātības attiecībās kādā no trešajām valstīm ārpus ES robežām, tiek uzskatīta par ekonomiski neaktīvu ES pilsoni, pamatojoties uz saiknes nepastāvēšanu starp savu pilsonības valsti vai citu ES dalībvalsti un pašu personu. Saiknes pastāvēšana nav tikai pilsonības konstatēšana indivīdam, bet arī faktiskā uzturēšanās un ekonomiskā labuma pienesums ES dalībvalstīm.

Studenta statuss tiek iekļauts pie ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem gadījumos, kad nepastāv nekādas darba tiesiskās attiecības starp uzņemošo valsti un pašu personu. Studenta statuss pats par sevi nevar tikt uzskatīts par prezumpciju par darba tiesisko attiecību nepastāvēšanu, jo

⁶⁹ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1986.gada 3.jūlija spriedums lietā: 66/85 Land Baden-Württemberg v Land Baden-Württemberg

⁷⁰ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen

situācijās, kad persona iegūst speciālu apmācību, apgūst kursus kvalifikācijas celšanai vai atrodas pirms darba tiesisko attiecību nodibināšanas nepieciešamajā praksē, var tikt uzskatītas kā darba tiesiskās attiecības plašākā izpratnē. Direktīvas 2004/38 nosacījumi par uzturēšanos ilgāk par 3 mēnešiem uzņēmējvalstī attiecas arī uz studenta statusu kā ekonomiski neaktīvu pilsoni.

Pensijas vecuma personas pārsvarā ir ekonomiski neaktīvas personas, kur galvenokārt statuss saistīts ar pastāvīgām uzturēšanās tiesībām, ne uzturēšanās tiesībām, kuras nav ierobežotas laikā. Atvieglotas pastāvīgas uzturēšanās prasības tiek noteiktas personām, kuras iepriekš bija nodarbinātas un pensijas vecumu sasniegušas Dalībvalstī, šie noteikumi ietverti Direktīvas 2004/38 17.pantā. Pensijas vecuma personas, kuras vēlas izmantot brīvas pārvietošanās tiesības, sasniedzot pensijas vecumu savā mītnes valstī tiesības brīvi pārvietoties izmanto gluži kā citas Direktīvā 2004/38 iekļautās ekonomiski neaktīvās personas. Uz šo personu grupu attiecas Direktīvas 2004/38 7.panta prasības un 16.pants par vispārīgām tiesībām pastāvīgi uzturēties ES valstu teritorijā.

Bezdarbnieki ir ekonomiski neaktīvas personas, kuras var neierobežoti izmantot brīvas pārvietošanās tiesības un uz kurām attiecas Direktīvas 2004/38 7.panta nosacījumi. Bezdarbnieki tiek uzskatīti par pašpietiekamām personām, ar pietiekamiem līdzekļiem sevis nodrošināšanai attiecīgajā Dalībvalstī. Lai personas spētu sevi nodrošināt un netiktu izraidītas no Dalībvalsts, pamatojoties uz sociālo slogu valsts sistēmai, jāpierāda pietiekamu iztikas līdzekļu pastāvēšana.

3.EKONOMISKI NEAKTĪVO ES PILSONU UZTURĒŠANĀS NOSACĪJUMI

3.1 Pietiekami ienākumi

Pietiekamu ienākumu jēdziens sākotnēji noteikts Direktīvas 2004/38 7.pantā par ekonomiski neaktīvo ES pilsoņu tiesībām uzturēties Dalībvalstī ilgāk par 3 mēnešiem kā viens no nosacījumiem, lai nekļūtu par uzņemošās valsts nastu. Pietiekami ienākumi definēti pašā Direktīvā 2004/38 8.panta 4.daļā

Direktīvas 2004/38 10. un 7.pants nosaka kritērijus personu uzturēšanās tiesībai. Personai ir tiesības uzturēties kādā no ES dalībvalstīm, ja tai ir pietiekami resursi, lai nekļūtu par pārmērīgu slogu uzņēmējās Dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai. Pamatojoties uz 8.panta 4. daļu uzņēmējvalstij nav tiesību noteikt summu, kas tiek uzskatīta par pietiekamiem finansiālajiem līdzekļiem, taču valstij ir jāņem vērā katras personas individuālā situācija.⁷¹

Jebkurā gadījumā šī summa nedrīkst būt augstāka kā summa, ko valsts piederīgie saņem kā sociālo palīdzību, taču ja šo nosacījumu nav iespējams izpildīt, tad šie līdzekļi nedrīkst pārsniegt minimālo sociālo nodrošinājuma pensijas apmēru.⁷² Lietā *Bray*⁷³ tiesa izteica atziņu, ka Dalībvalstis ir tiesīgas noteikt, kādu summu tās uzskata par pietiekamiem līdzekļiem, taču tām ir aizliegts noteikt minimālo summu, par kuru zemākas summas gadījumā, automātiski uzskata, ka personai nav pietiekamu līdzekļu sevis un savu ģimenes locekļu nodrošināšanai.⁷⁴

No tā izriet, ka nepieciešamo ienākumu apmērs ir atšķirīgs katrā no Dalībvalstīm, kas balstīts uz valstu ekonomisko sistēmu un iekšējiem resursiem, līdz ar to ES līmenī nepastāv vienveidīgums attiecībā uz sociālo drošību un iespējamajām uzturēšanās izmaksām.⁷⁵

*Eiropas Komisija lietā pret Itālijas Republiku*⁷⁶ atzina, ka pret visām grupām, ko ietver Direktīva 2004/38, ir jāizturas vienlīdzīgi saistībā ar pierādīšanu attiecībā uz pietiekamiem līdzekļiem, nav pieļaujama vienlīdzības principa neievērošana. Lietā Itālija izturējās labvēlīgāk pret personām, kuras iepriekš bijušas nodarbinātas valstī Direktīvas 90/365 izpratnē par tādu darbinieku un pašnodarbinātu personu tiesībām uz dzīvesvietu, kas pārtraukušas profesionālo darbību, nekā pret personām Direktīvas 90/364 izpratnē par tiesībām uz apmešanās vietu.

⁷¹Krūma K. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.179.

⁷² Direktīva 2004/38 8.pants

⁷³ Eiropas Savienības tiesas 2013. gada 19. Septembra spriedums lietā: C-140/12 Pensionsversicherungsanstalt pret Peter Brey.

⁷⁴ Turpat., 68.punkts.

⁷⁵ Rogers N, Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, 143.p.

⁷⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) tiesas 2000.gada 25.maija spriedums lietā C-424/98 Commission v Italy

Personām Direktīvas 90/364 ietvaros bija jāpierāda, ka tām ir augstāki ienākumi nekā pieprasa Direktīva 2004/38, kas radīja nevienlīdzīgu attieksmi attiecībā pret šīs grupas indivīdiem. Neapšaubāmi, ka pietiekami ienākumi visām personu grupām, kuras uzturas Dalībvalstī ir saistītas ar sociālo slogu valstu sistēmām, taču pietiekamu līdzekļu apmērs var atšķirties katrā no sabiedrības grupām, kurās pilsonis iekļaujas. Dalībvalstīm savstarpēji jābūt tolerantām un iecietīgām saistībā ar pietiekamo līdzekļu minimālo apmēru katrā konkrētā valstī, lai pilsonis spētu sevi pienācīgi nodrošināt.⁷⁷

Direktīva 2004/38 nenosaka, kādam ir jābūt ienākumu avotam, ne arī, no kuras personas tam jānāk. Prezumējams, ka ienākumu avots var būt saistīts ar pašas personas, laulātā vai citu ģimenes locekļu ekonomisko darbību. Šie ienākumi tiktu uzskatīti kā visas ģimenes resurss kopumā. Sākotnēji Zviedrija bija noteikusi nacionālajos tiesību aktos, ka pietiekamiem ienākumiem jābūt personiskiem un jānāk individuāli no personas, tiem jābūt nesaistītiem ar trešo personu ienākumiem vai lautātā mantisko stāvokli.⁷⁸ Eiropas Komisija atzina šādus nosasījumus par nepieņemamiem un diskriminējošiem.

Šajā sakarā Eiropas Komisija paziņoja, ka valstij ir tiesības pārbaudīt pietiekamo līdzekļu likumību, pamatotību un summas apmēru, turklāt uzsvēra, ka līdzekļiem nav jābūt obligāti regulāru ienākumu veidā, tie var pastastāvēt uzkrātā kapitāla veidā.⁷⁹

Pietiekamu ienākumu jēdziens tiek saistīts ar Direktīvas 2004/38 uzlikto pienākumu uzturēties Dalībvalstī ar pietiekamiem līdzekļiem, lai nekļūtu par slogu sociālajai Dalīvalsts sistēmai, taču Kails Hailbronniers izteica atziņu, ka šis jēdziens “sociālais slogs” ir jāvērtē kritiski un skeptiski, jo ir nelietderīgi vērtēt, vai indivīds tiek uzskatīts par sociālo nastu, ja visa sistēma tiek uzskatīta par apgrūtinājumu valsts budžeta sistēmai.⁸⁰

EST lietā *Dano*⁸¹ noteica, ka “Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punkta b) apakšpunkta nolūks ir nepieļaut ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem izmantot uzņēmējas Dalībvalsts labklājības sistēmu savas iztikas finansēšanai.” Ekonomiski neaktīvām personām tiek izvirzīta prasība par pietiekamu līdzekļu pastāvēšanu, lai tās, izmantojot brīvu pārvietošanās tiesību, nekļūtu par sociālo slogu uzņemošas valsts sociālajai sistēmai. Ja personai nav pietiekamu līdzekļu un tā uzņēmējvalstī

⁷⁷ Rogers N, Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.143.

⁷⁸ Turpat., 144.lpp

⁷⁹ Komisijas 2009.gada 2.jūlija paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā

⁸⁰ Krūma K. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014, p.203.

⁸¹ Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig. 76.punkts

atrodas ilgāk par 3 mēnešiem, tai nav tiesības pretendēt uz sociālo palīdzību, atsaucoties uz vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principu. Līdz ar to, sociālo pabalstu piešķiršana nav atkarīga no pietiekamu līdzekļu esamības vai nepastāvēšanas, bet gan no ekonomiskā pienesuma uzņēmējvalstij.

3.2 Visaptveroša veselības apdrošināšana

Personas, kuras vēlas izmantot tiesības uz brīvu pārvietošanos uz uzturēšanos Dalībvalstī ilgāk par 3 mēnešiem, iekļaujot pensijas vecuma cilvēkus Direktīvas 2004/38 7. panta 1. daļas b punkts un studentus 7.panta 1.daļas c punkts, nepieciešams visaptverošs veselības apdrošināšanas segums uzņēmējā Dalībvalstī.

Direktīva 2004/38 nenosaka jēdziena “visaptveroša apdrošināšana” tvērumu, taču tiek uzskatīts par pietiekamu, ja apdrošināšana aptver vispārīgus veselības riska gadījumus, ņemot vērā, ka neatliekamā medicīniskā palīdzība tiek regulēta ar Regulas 883/2004 palīdzību.⁸²

Komisija atzina, ka jebkura gan privāta, gan publiska veselības apdrošināšana ir pieļaujama un akceptējama tiktāl, ciktāl tā nodrošina personu ar nepieciešamo veselības aprūpi nepieciešamības gadījumā un nesamērīgi neskar uzņēmējvalsts finanses.⁸³

Veselības apdrošināšanas polisi var iegādāties ne tikai uzņēmējā Dalībvalstī, bet arī jebkurā citā Dalībvalstī, kas nodrošina līdzvērtīgu risku apdrošināšanas segumu.⁸⁴ Attiecībā uz veselības apdrošināšanas jomu starp Dalībvalstīm pastāv atšķirīgas pieejas veselības aprūpes nodrošināšanā. Dažās Dalībvalstīs pastāv valsts nacionālā veselības aizsardzības sistēma (Dānija, Itālija, Zviedrija, Lielbritānija), citās- īpaša veselības nodrošināšanas shēmas (Vācija, Beļģija, Nīderlande, Luksemburga). Nacionālajā veselības aizsardzības sistēmā uzsvars pamatā tiek likts uz personu dzīvesvietas aspektu, taču valstīs ar veselības nodrošināšanas shēmām, vērstas pamatā uz ekonomiski aktīvajām personām.⁸⁵

Pastāv neskaidrības, kā noskaidrot katrai personu grupai vispārīgās veselības apdrošināšanas robežas, ņemot vērā, ka persona, kuras sasniegušas pensijas vecumu ir nepieciešama lielāka

⁸² Eiropas Parlamenta un padomes 2004.gada 29 aprīļa regula (EK) nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, OV L 166, 30.4.2004.

⁸³ Komisijas 2009.gada 2.jūlija paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā.

⁸⁴ Eva-Maria Poptcheva. Freedom of movement and residence of EU citizens Access to social benefits Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140808/LDM_BRI\(2014\)140808_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140808/LDM_BRI(2014)140808_REV1_EN.pdf) [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]

⁸⁵ Turpat, 10.lpp

medicīniskā aprūpe un lielāks valsts resursu ieguldījums.⁸⁶ Tomēr Eiropas Komisija šajā situācijā apgalvo, ja pensionāri izpilda visaptverošas veselības apdrošināšanas seguma nosacījumus, tad viņiem ir tiesības uz veselības aprūpi tās Dalībvalsts vārdā, kura maksā viņiem pensiju.⁸⁷

Visaptverošu veselības apdrošināšanu nodrošina arī Eiropas veselības apdrošināšanas karte, kas ir dokuments, kas apliecina šo valstu iedzīvotāju tiesības saņemt valsts apmaksātu neatliekamo un nepieciešamo veselības aprūpi tādā pašā apjomā, kādā tā ir nodrošināta attiecīgās valsts iedzīvotājiem. Šīs kartes veselības apdrošināšana piemērojama tikai gadījumos, ja persona plāno atgriezties savā mītnes valstī, neapmetoties ES dalībvalstī uz pastāvīgu dzīvi un atbilst Regulas (EEK) Nr. 1408/71⁸⁸ izpratnei.⁸⁹

Visaptveroša veselības apdrošināšana ir viens no pamatkritērijiem Direktīvas 2004/38 ietvaros, kas piešķir tiesības ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem uzturēties Dalībvalstī. Privātai vai publiskai apdrošināšanai ir jāietver vispārīgi veselības apdrošināšanas gadījumi. Apdrošināšanas polisi iespējams aizstāt ar Eiropas veselības apdrošināšanas karti, kas nodrošina ES pilsoņus ar tādām pašām tiesībām uz veselības aprūpi, kā tiem, kuriem ir visaptveroša veselības apdrošināšana.

⁸⁶ Rogers N, Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012, p.143.

⁸⁷ Komisijas 2009.gada 2.jūlija paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā

⁸⁸ Padomes 1971. gada 14. jūnija regula (EEK) nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā, OV L 28, 30.1.1997.

⁸⁹ Komisijas 2009.gada 2.jūlija paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā

4. SOCIĀLĀ NODROŠINĀJUMA TIESĪBAS EKONOMISKI NEAKTĪVIEM SAVIENĪBAS PILSONIEM

Attīstoties personu mobilitātei un ES pilsoņu tiesībām brīvi pārvietoties bija nepieciešams izveidot regulējumu, kas koordinētu sociālā nodrošinājuma sistēmu, pamatojoties uz ES mērķiem par vienotu pieeju darba tirgum un vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz ES pilsoņiem. Šī sociālās sistēmas koordinēšana tiek regulēta ar 2004.gada regulas 883/2004⁹⁰ par sociālās nodrošināšanas sistēmas koodinēšanu palīdzību. Regula 883/2004 tiek balstīta nevis uz dažādo sociālo sistēmu harmonizāciju, bet gan uz savstarpējas koordinācijas principu.⁹¹ Regula tiek attiecināta un piemērota jebkuram apdrošinātam ES pilsonim, neatkarīgi no tā, vai tas atrodas vai neatrodas nodarbinātības attiecībās.⁹² Sociālās sistēmas koodinēšana starp ES dalībvalstīm sniedz vienotu pieeju un vienlīdzīgu tiesību apjomu pilsoņiem iegūt sociālo palīdzību uzņēmējā Dalībvalstī, neatkarīgi no Dalībvalsts indivīda pilsonības.

ES sociālās sistēmas ir augsti attīstītas, tās sniedz pabalstus un sedz riska gadījumus, kas saistīti ar bezdarbu, slimības un maternitātes, pensijas, ģimenes un invaliditātes pabalstiem.⁹³ Izsmelošs uzskaitījums noteikts Regulas 883/2004 3.panta 1.punktā, taču tas nenozīmē, ka ekonomiski neaktīvām personām ir tiesības uz visiem iepriekš minētajiem pabalstu veidiem.

Pastāv vairāki principi saistībā ar sociālo pabalstu piešķiršanu, kur viens no būtiskākajiem ir minams, ka persona vienlaikus var būt pakļauta tikai vienas valsts likumam, pārsvarā tās valsts likumiem, kurā persona maksā sociālās apdrošināšanas iemaksas.⁹⁴ Šis princips nodrošina, lai pilsonis nepamatoti neiegūtu divkāršus sociālos nodrošinājumus no dažādām dalībvalstīm. vai arī saņemtu vismaz vienu pienākošos sociālo pabalstu.⁹⁵

Dalībvalstu pilsoņiem piemīt diskriminācijas aizlieguma princips saistībā ar tiesībām un pienākumiem, kā tās valsts pilsoņiem, kuras tiesību akti tiek attiecināti.⁹⁶ Šis princips ietver ne tikai tiešo diskriminācijas aizliegumu, bet arī netiešo diskrimināciju un apgriezto diskriminācijas aizliegumu, ar to saprotot labvēlīgāku attieksmes izrādīšanu pret ieceļojušiem Dalībvalsts pilsoņiem

⁹⁰ Eiropas Parlamenta un padomes 2004.gada 7.jūnija regula (EK) nr. 883/2004, OV L 200, 7.6.2004.,

⁹¹ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.212.

⁹² Turpat., 220.lpp

⁹³ Touzenis K. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.55. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

⁹⁴ Sociālās apdrošināšanas koordinācija. Pieejams: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=lv> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

⁹⁵ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.215.

⁹⁶ Turpat.

nekā pret saviem.⁹⁷ Dalībvalsts ir tiesīga piešķirt pabalstus gadījumos, kad pastāv pilsoņa un uzņēmēšanās valsts darba tirgus reāla un leģitīma saikne.⁹⁸ Kompetentajām valsts institūcijām ir jākonstatē patiesas saiknes pastāvēšana ar darba tirgu, kā arī jāņem vērā minēto pabalstu veidojošie elementi, pamatojoties uz tā mērķiem un piešķiršanas nosacījumiem.⁹⁹

Efektīvai sociālās sistēmas koordinēšanai piemēro apkopojuma principu, kur uzņēmēja Dalībvalsts iegūst informāciju par sociālā pabalsta pierasītāja nostrādāto darba periodu, uzturēšanās vietu, ieguldīto līdzekļu daudzumu valsts budžeta sistēmā, lai noskaidrotu, vai pieteicējs kvalificējas sociālās palīdzības piešķiršanas nosacījumiem.¹⁰⁰ Sociālajām sistēmām jābūt elastīgām, tām jāpiemīt pabalstu eksportētspējai no vienas Dalībvalsts uz citu, kas nepieciešams, lai nodrošinātu ES pilsoņus ar ilglaicīgiem pabalstiem.¹⁰¹ Par šādiem pabalstiem tiek uzskatītas pensijas, kur šo pabalstu nodrošina izcelsmes valsts, neatkarīgi no tā, kur atrodas ES pilsonis, pamatojoties uz Regulas 883/2004 7.pantu.

Regula 883/2004 papildina Direktīvu 2004/38 un sniedz ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem tiesības iegūt sociālo nodrošinājumu noteiktā situācijā un apjomā. Personas ir tiesīgas tieši atsaukties uz Regulas sniegtajām tiesībām, neskatoties uz to, ka tās mērķis ir valstu savstarpēja sociālās sistēmas koordinācija. Direktīvas 2004/38 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietvertais jēdziens “sociālās palīdzības sistēma” nav identisks ar Regulas 883/2004 3. panta 5. punkta a) apakšpunkta “sociālās palīdzības pabalsta” jēdzienu, pamatojoties uz tiesību aktu mērķi, kur Regulas pamatā ir sociālā nodrošinājuma piešķiršanas nosacījumi, taču Direktīvai vispārīgais regulējums attiecībā uz ES pilsoņu brīvu pārvietošanās tiesību un diskriminācijas aizlieguma principu.¹⁰²

Ģenerāladvokāts Vāls spriedumā *Brey*¹⁰³ 38.punktā izteica būtisku atziņu, kuru EST atzina par pamatotu, ka “ kaut gan Regulas 883/2004 mērķis ir garantēt, ka ES pilsoņiem, kuri izmanto darba ņēmēju tiesības brīvi pārvietoties, tiek saglabātas tiesības uz noteiktiem sociālā nodrošinājuma pabalstiem, ko tiem ir piešķīrusi to izcelsmes Dalībvalsts, Direktīvā 2004/38 savukārt uzņēmējai Dalībvalstij ir ļauts noteikt ES pilsoņiem, ja tiem nav vai vairs nav darba ņēmēja statusa, leģitīmus

⁹⁷ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.213.

⁹⁸ Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2009. gada 4. jūnija spriedums apvienotās lietas: C-22/08 un C-23/08 Athanasios Vatsouras (C-22/08) Josif Koupatantze (C-23/08) pret Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900.

⁹⁹ Turpat.

¹⁰⁰ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.216

¹⁰¹ Turpat.

¹⁰² Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig, ģenerālvokāta Melhiora Vatelē [Melchior Wathelet] secinājumi 2014. gada 20. maijā, 61.punkts

¹⁰³ Eiropas Savienības tiesas 2013. gada 19. septembra spriedums lietā: C-140/12 Pensionsversicherungsanstalt pret Peter Brey.

sociālā nodrošinājuma pabalstu piešķiršanas ierobežojumus, lai viņi nekļūtu par pārmērīgu slogu šīs Dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai”.¹⁰⁴

Sociālās palīdzības jēdziens tiek ietverts Direktīvas 2004/38 24.panta 2.punktā, nosakot, ka ar sociālo palīdzību jāsaprot “jebkādu atbalsta shēmu, ko izveidojušas valsts iestādes vai nu valsts, vai reģionālā, vai vietējā līmenī un ko izmanto persona, kurai nav pietiekamu līdzekļu, lai apmierinātu savas un savu ģimenes locekļu pamatvajadzības, un kur šī iemesla dēļ riskē savas uzturēšanās laikā kļūt par slogu uzņēmējas Dalībvalsts publiskajām finansēm, kas vispārējā līmenī var ietekmēt šīs Dalībvalsts spēju piešķirt atbalstu”.¹⁰⁵ Šī jēdziena pamatā jāņem vērā apstākļi, ka tā primārais uzdevums ir nodrošināt personai vajadzīgo iztikas līdzekļu minimumu, lai realizētu cilvēka cienīgu dzīvi.

Sociālās izmaksas tiek saistītas ar uzturēšanās tiesību pamatojumu Dalībvalstī. Direktīva 2004/38 piešķir tiesības uz sociālo palīdzību pilnā apjomā personām, kuras noteiktas 7.panta 1.daļas a)apakšpunktā, šīs personas ir darba ņēmēji un pašnodarbinātās personas. Pret darbiniekiem un personām, kuras atrodas darba meklējumos nevar tikt piemērots vienlīdzīgas attieksmes princips, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 7.pantu, taču šīm personām ir tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi saistībā uz piekļuvi darba tirgum.¹⁰⁶ Personas darba meklējumos Direktīvas 2004/38 ievaros savu statusu kategoriski saglabā vismaz 6 mēnešus, līdz ar to, tām ir piekļuve sociālās palīdzības sistēmai visu tās statusa pastāvēšanas periodu, pamatojoties uz Direktīvas 2004/38 uzturēšanās tiesību nosacījumu izpildi. Personas zaudējot savu statusu, zaudē arī tiesības saņemt sociālo atbalstu no uzņēmējas Dalībvalsts. Šis pakāpeniska darbinieka statusa saglabāšanas princips netiek attiecināts uz personām, kuras nekad nav atradušās nodarbinātības attiecībās vai nekad nav uzskatītas par bezdarbniekiem valstu nacionālā likuma ietvaros.¹⁰⁷

Direktīvā 2004/38 iekļauta pakāpeniska darba ņēmēja statusa saglabāšana, lai veicinātu uzturēšanās nosacījumu atvieglošanu un personu piekļuvi sociālajam atbalstam, taču Dalībvalsts ņem vērā personas individuālo situāciju un nodarbinātībā pavadīto laika periodu.¹⁰⁸

Ekonomiski neaktīvām personām, kā studentiem, pensionāriem, darba meklētājiem, kuri nav spējuši iekļauties Dalībvalsts darba tirgū, darba meklētājiem, kuri ierodas Dalībvalstī, lai atrastu

¹⁰⁴ Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig, ģenerālvokāta Melhiora Vatelē [Melchior Wathelet] secinājumi 2014. gada 20. maijā, 95.punkts

¹⁰⁵ Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 15. Septembra spriedums lietā: C-67/14 Jobcenter Berlin Neukölln pret Nazifa Alimanovic, Sonita Alimanovic, Valentina Alimanovic, Valentino Alimanovic. 44.punkts

¹⁰⁶ Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1987.gada 18.jūnija spriedums lietā: 316/85 Centre public d'aide sociale (Public Social Welfare Centre), Courcelles, and Marie-Christine Lebon

¹⁰⁷ Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006, p.232

¹⁰⁸ Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 15. Septembra spriedums lietā: C-67/14 Jobcenter Berlin Neukölln pret Nazifa Alimanovic, Sonita Alimanovic, Valentina Alimanovic, Valentino Alimanovic 60.punkts

savu sākotējo darbu bez piepriekšējas darba pieredzes jebkādā nodarbinātības jomā un bezdarbniekiem, sociālo pabalstu piekļuve tiek pamatota uz to integrāciju vietējā sabiedrībā, nevis saistīta ar ekonomisko labumu. Tādējādi EST ir padarījusi sareģītāku pieeju ekonomiski neaktīvām personām pretendēt uz sociālajiem pabalstiem. Šīs pastāvošās "reālās saiknes" tests ekonomiski neaktīvām personām iegūt sociālās apdrošināšanas pabalstus ietver vispārēju novērtējumu, prasītāja individuālo situāciju, pamatojoties uz uzturēšanās ilgumu, motivāciju, ģimenes stāvokli un nodomu attiecībā uz pabalstu.¹⁰⁹

Direktīva 2004/38 nosaka ne tikai brīvu pārvietošanās tiesību un personām uzliekamos pienākumus izmantojot šo tiesību, bet arī aizsargā Dalībvalstu ekonomisko sistēmu, neļaujot ieceļojušiem pilsoņiem kļūt par sociālo slogu. Nosacījums, kas aizsargā Dalībvalsti, iekļauts gan Direktīvas 2004/38 preambulas 10., 16. apsvērumā, gan 7.pantā.

„Savienības pilsoņiem ir tiesības uzturēties citas Dalībvalsts teritorijā līdz trīs mēnešiem, neesot citiem nosacījumiem vai formalitātēm, izņemot prasību par to, ka ir jābūt derīgai personas apliecībai vai pasei, un atbilstoši Direktīvas 2004/38 14. panta 1. punktam šīs tiesības saglabājas tikmēr, kamēr ES pilsonis un viņa ģimenes locekļi neklūst par pārmērīgu slogu uzņēmējas Dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai.”¹¹⁰ Lietā C-299/14¹¹¹ tika izteikta atziņa, ka Dalībvalsts ir tiesīga atteikties piešķirt personai sociālo pabalstu, ja tā uzņēmējā valstī nav uzturējusies vismaz 3 mēnešus un tai nav darbinieka vai darba ņēmēja statusa. Šo tiesību nepiešķiršanai piemīt legītīms pamats, kas saistīts ar to, ka personām šinī laika periodā nav nepieciešams veikt reģistrāciju, tām nav jāpierāda pietiekamu līdzekļu vai vispārīgas veselības apdrošināšanas pastāvēšana.¹¹² Persona, kura nav izturējusies Dalībvalstī ilgāk par 3 mēnešiem, nav jāveic individuāls izvērtējums saistībā ar pabalsta piešķiršanu, kā tas prezumēts personām, kurām uzturēšanās ilgums ir lielāks.¹¹³

ES valstīm piemēri iespēja padarīt regulējumu labvēlīgāku ES pilsoņiem, tomēr Direktīvas 2004/38 preambula nosaka, ka Dalībvalstīm ir tiesības izvērtēt, vai tā sniegs sociālo atbalstu ekonomiski neaktīvām personām pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā pirms tās vēl nav ieguvušas pastāvīgas uzturēšanās tiesības.

¹⁰⁹ Touzenis K. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.15. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

¹¹⁰ Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 25. Februāra spriedums lietā: C-299/14 Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen pret Jovanna García-Nieto, Joel Peña Cuevas, Jovanlis Peña Garcia, Joel Luis Peña Cruz. 42.punkts

¹¹¹ Turpat.

¹¹² Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 25. februāra spriedums lietā: C-299/14 Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen pret Jovanna García-Nieto, Joel Peña Cuevas, Jovanlis Peña Garcia, Joel Luis Peña Cruz.

¹¹³ Turpat. 45.punkts

Šis pats kritērijs attiecas uz studentiem un personām, kas iegūst arodizglītību saistībā ar līdzekļu piešķiršanu studijām. Praksē iespējami gadījumi, kad studenti, pat, ja tie ir ekonomiski neaktīvi ES pilsoņi un atbilst Direktīvas 2004/38 7.panta nosacījumiem, ir tiesīgi saņemt līdzekļus studiju finansēšanai. Šis princips izriet no darbinieka priekšrocībām uz sociālo nodrošinājumu, kas saistīts ar apgādājamām personām. EST secināja, ka studiju finansējums, ko uzņemošā Dalībvalsts piešķir darbinieku bērniem, ir kvalificējama kā sociāla priekšrocība migrējošam darba ņēmējam, gadījumos ja darba ņēmējs turpina ar saviem līdzekļiem uzturēt bērnu. Persona, lai iegūtu studiju finansējumu ar līdzvērtīgiem nosacījumiem, kādus piemēro attiecīgās valsts darba ņēmēju bērniem, tiesīga atsaukties uz vienlīdzīgas attieksmes principu.¹¹⁴

Savā līdzšinējā tiesu praksē EST nošķīra personas darba meklētājos, kuri iepriekš bijuši nodarbināti un darba meklētājos bez iepriekšējas darba pieredzes, kur pēdējie nevar atsaukties uz vienlīdzības principu attiecībā uz bezdarbniekiem piešķiramajiem pabalstiem.¹¹⁵ Spriedumā *Collins*¹¹⁶ EST noteica, ka darba meklētāji, pamatojoties uz vienlīdzības principu, ir tiesīgi pieprasīt finansiālu atbalstu, kas nodrošinātu līdzvērtīgu piekļuvi darba tirgum, turklāt darba meklētāji var prasīt darba meklētāja pabalstu Dalībvalstīm, kurās šis pabalsts tiek iekļauts sociālās nodrošināšanas ietvaros. Uz personām darba meklējumos bez iepriekšējās darba pieredzes attiecas ekonomiski neaktīvo ES pilsoņu uzturēšanās nosacījumi. Šo personu kategorija pabalstus drīkst pieprasīt gadījumos, kad uzņemošajā Dalībvalstī persona ieguvusi pastāvīgās uzturēšanās tiesības, lai tā nekļūtu par pārmērīgu slogu valsts sociālajai sistēmai, pamatojoties uz to, ka personas nesniedz ekonomisku piensumu valsts budžetam.¹¹⁷

EST spriedumā *Hoekstra*¹¹⁸ noteica, ka jēdzienam „darbinieks” ES piemīt paplašināta nozīme. Par darbinieku tiek uzskatīti tie ES pilsoņi, kas atbilst un ir iekļauti jebkurā no Dalībvalstu sociālajām sistēmām, līdz ar to tas attiecas ne tikai uz darbiniekiem, bet arī uz darba meklētājiem, kuri ir spējīgi no jauna iesaistīties darba tirgū.

Tiek apgalvots, ka Direktīva 2004/38 neizšķir ekonomiski neaktīvo personu kategorijas kā studenti, personas darba meklējumos bez iepriekšējas darba pieredzes, kā arī īstermiņa ES

¹¹⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1992.gada 26.februāra spriedums lietā C-3/90 Bernini pret Minister van Onderwijs en Wetenschappen

¹¹⁵ Touzenis K. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.16. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

¹¹⁶ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 2004. gada 23. Marta spriedums lietā: C-138/02 Brian Francis Collins un Secretary of State for Work and Pensions

¹¹⁷ Touzenis K. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, p.16. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

¹¹⁸ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 1964.gada 19.marta spriedums lietā Hoekstra

Dalībvalstu apmeklētāji. Direktīvas 2004/38 pamatnostādne attiecībā uz sociālās palīdzības piešķiršanu ekonomiski neaktīvām personām ir kategoriska, personas nevar atsaukties uz vienlīdzības principu pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā, kā arī saņemt sociālo palīdzību līdz pastāvīgās dzīvesvietas atļaujas iegūšanai.¹¹⁹

EST tiesu praksē pastāv izņēmuma gadījumi, kad personas, kuras nesniedz ekonomisko ieguldījumu tomēr ir tiesīgas pretendēt uz sociālā pabalsta saņemšanu. EST stingri pieturas pie Direktīvas 2004/38 regulējuma un aizsargā Dalībvalstu sociālās sistēmas, kur šis apgalvojums tiek apstiprināts lietā *Dano*.¹²⁰ Būtiskākā atziņa saistībā ar sociālo pabalstu piešķiršanu iziet no Direktīvas 2004/38 kritēriju izpildes. Minams, ka pieteicējai būtībā nebija tiesību saņemt pastāvīgās uzturēšanās tiesības Dalībvalstī, kur šīs tiesības personas iegūst pierādot, ka atrodas darba meklējumos vai tām ir pietiekami līdzekļi sevis un savu ģimenes locekļu uzturēšanai termiņā līdz pieciem gadiem. Pretrunīgi tiek vērtēts pēdējais kritērijs par pietiekamu līdzekļu neesību pieteicējai, jo Direktīva 2004/38 nenosaka, vai ienākumu avotam jānāk no pašas personas, vai kā norādīts lietā no ģimenes locekļiem, tomēr prezumējams, ja pieteicēja vēršas ar lūgumu piešķirt tai iztikas līdzekļus, nosacījums netika izpildīts. Pieteicēja nav veikusi algotu darbu ne Vācijā, ne Rumānijā kā arī nav veikusi nekādas darbības, kas liecinātu par vēlmi iesaistīties Vācijas darba tirgū, līdz ar to atbilst ekonomiski neaktīva ES pilsoņa statusam. Personas, kuras nekad nav stādājušas algotu darbu nosacīti var tikt atzītas par darba meklētājiem, jo nav veikušas iemaksas valsts budžetā, lai saņemtu pabalstus, kas attiecināmi uz nodokļu iemaksu. EST norāda, ka darba meklētājiem pienākas sociālā palīdzība, kas saistīta ar iztikas minimuma nodrošināšanu un pabalstu, lai atvieglotu iesaistīšanos darba tirgū, kas segtu pieteicējas pamatvajadzības un dzīvesvietas vajadzības. Pēc iepriekš minētā secināms, ka pieteicēja tiek klasificēta pie ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem, kuriem nav tiesību uz sociālās palīdzības piešķiršanu.

Direktīva 2004/38 paredz gadījumus, kad ekonomiski neaktīvas personas ir tiesīgas pretendēt uz sociālo pabalstu saņemšanu, taču Dalībvalstīm pastāv rīcības brīvība šo regulējumu padarīt labvēlīgāku pret ieceļojošiem ES pilsoņiem, saistībā ar to, ka direktīvas tiek adresētas valstīm un nepiešķir personām tiesības tieši un nepastarpināti. Lietā *Brey*¹²¹ EST atzina, ka ekonomiski

¹¹⁹ Philippe J., Lhernould, , Prof Eichenhofer E, Rennuy N., Overmeiren F., Wollenschläger F., Analytical Report 2015 Assessment of the impact of amendments to the EU social security coordination rules to clarify its relationship with Directive 2004/38/EC as regards economically inactive persons. 22.lpp Pieejams: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=16959&langId=en [aplūkots 2017.gada 27.aprīlī]

¹²⁰ Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā: C-333/13 *Elisabeta Dano, Florin Dano* pret Jobcenter Leipzig.

¹²¹ Eiropas Savienības tiesas 2013. gada 19. Septembra spriedums lietā: C-140/12 *Pensionsversicherungsanstalt* pret Peter Brey.

neaktīvam ES pilsonim ir tiesības uz kompensējošo piemaksu saistībā ar pensijas nepietiekamo apmēru, ja uzņemošā Dalībvalsts atzīst, ka persona nerada pārmērīgu slogu valsts sociālajai sistēmai, papildus izvērtējot personas individuālo situāciju un faktiskos apstākļus. Kompensējošā piemaksa Eiropas Komisijas ieskatā tiek atzīta par īpašu, no iemaksām nesaistītu naudas pabalstu, kura tiek ietverta Regulas 883/2004 tvērumā. Apstākļi, ka persona saņem sociālo pabalstu nav noteicošais, lai atzītu to par slogu sociālajai sistēmai. Regulas 883/2004 mērķis ir saglabāt sociālo nodrošinājumu, ko ir piešķirusi izcelsmes valsts, līdz ar to personai, kura vēlas saņemt kompensējošo piemaksu saistībā ar pensijas nepietiekamo apmēru, ir tiesīga to pieprasīt nesasniedzot 3 mēnešu uzturēšanos kontrētājā Dalībvalstī, pamatojoties uz pastāvīgo dzīvesvietu un parastā interešu centra atrašanās vietu.

Ekonomiski neaktīvie ES pilsoņi pamatā nav tiesīgi saņemt sociālos pabalstus no uzņēmējas Dalībvalsts, tiem jāatbilst Direktīvas 2004/38 noteiktajiem kritērijiem par pietiekamu līdzekļu un vispārīgas veselības apdrošināšanas pastāvēšanu, lai nekļūtu par sociālo slogu Dalībvalstij un neapdraudētu valsts finanšu intereses. Pastāv atsevišķi gadījumi, kad personas, kuras nesniedz ekonomisko ieguvumu valstij, ir tiesīgas iegūt sociālo nodrošinājumu. EST šādu gadījumu atzina par pamatotu personai, kurai nepieciešama īpaša kompensējoša piemaksa pensijas nepietiekamības gadījumā, izņemot gadījumus, kad šāda pabalsta izsniegšana rada sociālo slogu Dalībvalstij. Izvērtējot apstākļus, uzņēmējai valstij ir sarežģīti pierādīt šādas kompensācijas izmaksas ievērojamu ietekmi uz valsts finansiālo sistēmu, līdz ar to ekonomiski neaktīvai personai vairumā gadījumos šāds pabalsts varētu tikt izsniegts. Jāņem vērā apstākļi, ka pabalsta piešķiršana varētu būt atkarīga no uzņemošās Dalībvalsts nosacījumiem par likumīgu uzturēšanās tiesību izpildījumu.¹²²

¹²² Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2005.gada 15.marta spriedums lietā: C-209/03 Bidar 37.punkts.

Kopsavilkums

1. ES pilsoņiem jau per se piemīt brīvas pārvietošanās tiesības ES Dalībvalstīs, taču tās netiek uzskatītas par beznosacījuma tiesībām. Ekonomiski neaktīvam ES pilsonim, ja tas vēlas uzturēties Dalībvalstī ilgāk par 3 mēnešiem, šīs tiesības piemīt tikai gadījumos, kad tās izpilda Direktīvas 2004/38/EK paredzētos nosacījumus, kā visaptverošas veselības apdrošināšanas un pietiekamu līdzekļu esamība.
2. Starp Dalībvalsti un ekonomiski neaktīvo ES pilsoni pirmo trīs mēnešu uzturēšanās laikā pastāv neitrālas attiecības, kur nevienai no pusēm netiek piešķirtas tiesības vai uzlikti pienākumi attiecībā uz konkrēto objektu. Dalībvalstij nav pienākuma piešķirt ES pilsonim sociālos pabalstus pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā, kā arī nav tiesību pieprasīt ekonomiski neaktīvam ES pilsonim visaptverošu veselības apdrošināšanu un pietiekamu līdzekļu pierādīšanu šajā laika periodā.
3. Ekonomiski neaktīvām personām ir iespējas atsaukties uz vienlīdzības principu attiecībā uz mītnes valstī esošajiem pilsoņiem un ekonomiski aktīvām personām tikai gadījumos, kas attiecas uz piekļuvi darba tirgum. Attiecībā uz uzturēšanās tiesību piešķiršanu vai sociālo pabalstu izsniegšanu, situācija tiek vērtēta individuāli un nepastarpināti.
4. Persona ar darba meklētāja statusu var tikt uzskatīta par ekonomiski neaktīvu ES pilsoni attiecībā uz sociālo pabalstu piešķiršanu, ja tā iepriekš nav atradusies nodarbinātības attiecībās ar Dalībvalsti vai atradusies nodarbinātības attiecībās ar trešo valsti ārpus ES robežām, vai pilsonim nepastāv saikne ar jebkuru no ES dalībvalstīm.
5. Persona darba meklējumos tiek uzskatīta par ekonomiski neaktīvu situācijā, kad darba meklēšanas periods ir pārlietu ilgstošs, lai nodrošinātu personu ar darba meklētāja statusa priekšrocībām, kas attiecas uz sociālo nodrošinājumu, tomēr pats statuss personai tiek saglabāts, ja persona atbilst Direktīvas 2004/38 ekonomiski neaktīvo ES pilsoņu uzturēšanās tiesību nosacījumiem.
6. ES pilsoņi, kuri piedalās nodarbinātībā kā izglītojamie saistībā ar studentu prakses vietām, kvalifikācijas celšanu, obligātajiem kursiem var tikt attiecinātas kā darba tiesiskās attiecības un personas uztvertas kā darba ņēmēji, vērtējot tā ekonomisko pienesumu uzņēmējvalstij.
7. Pensionāri ir ekonomiski neaktīvas personas, kur savas tiesības uz brīvu pārvietošanos var realizēt caur sociālo pabalstu eksportētspēju. Eksportētspēja ir pabalstu pārceļšana no vienas Dalībvalsts uz citu, kas nodrošināta ES pilsoņus ar ilglaicīgu pabalstu izmaksu uzņēmējā

Dalībvalstī. Papildus valsts nodrošinātajai pensijai, personas ir tiesīgas pieprasīt no uzņēmējas Dalībvalsts kompensējošo piemaksu pensijas nepietiekamības gadījumā.

8. Direktīvā 2004/38/EK nav noteikts pietiekamu ienākumu avots, no kurienes jānāk iztikas līdzekļiem, lai nekļūtu par sociālo slogu Dalībvalstij, līdz ar to, pat ja ienākumi nāk no citas personas, tiek uzskatīts, ka persona atbilst Direktīvas 2004/38 noteiktajiem uzturēšanās kritērijiem.
9. Ekonomiski neaktīvie ES pilsoņi vairumā gadījumos nav tiesīgi saņemt sociālos pabalstus no uzņēmējas Dalībvalsts, izņemot gadījumos, kad ES pilsoņiem tika piešķirta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, tiem jāatbilst Direktīvas 2004/38 noteiktajiem kritērijiem par pietiekamu līdzekļu un vispārīgas veselības apdrošināšanas pastāvēšanu, lai nekļūtu par sociālo slogu Dalībvalstij.
10. Ekonomiski neaktīvām personām, kā studentiem, pensionāriem, darba meklētājiem, kuri nav spējuši iekļauties Dalībvalsts darba tirgū, darba meklētājiem, kuri ierodas Dalībvalstī, lai atrastu savu sākotējo darbu bez iepriekšējas darba pieredzes sociālo pabalstu piekļuve var tikt pamatota uz to integrāciju vietējā sabiedrībā, nevis saistīta ar ekonomisko labumu.

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra

1. Schewe C. Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016
2. Bernard C., EC employment law., The United States: Oxford University Press, 2006
3. Condinanzi M., Lang A., Nascimbene B. Citizenship of the Union and Freedom of Rogers N., Scannell R., Walsh J. Free movement of persons in the enlarged European Union. Oxford: Sweet & Maxwell, 2012.
4. Craig P., Búrca G. EU law: Text, Cases and Materials. Fifth edition. Oxford University Press, 2011
5. Eva-Maria Poptcheva. Freedom of movement and residence of EU citizens Access to social benefits. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140808/LDM_BRI\(2014\)_140808_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140808/LDM_BRI(2014)_140808_REV1_EN.pdf) [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī]
6. Foster N. EU law, 4th edition. New York: Oxford university press, 2014
7. Kristina T. Free Movement of Persons in the European Union and Economic Community of West African States. France: the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2002, Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002171/217101E.pdf> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]
8. Krūma K.. EU citizenship, nationality and migrant status. Leiden, Boston: Martin Nijhoff publishers, 2014
9. Movement of Persons. Leiden Boston: Martinus Nijhoff publishers, 2008
10. Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner C. EU Law. New York: Oxford University press, 2009
11. Weiss F., Wooldridge F. Free Movement of Persons within the European Community. The Netherlands: Kluwer law international BV, 2007

Normatīvie akti

1. Līgums par Eiropas Savienību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 326 , 26/10/2012 Lpp. 0001 - 0390
2. Līgums par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 326 , 26/10/2012 Lpp. 0001 - 0390
3. Padomes 1971. gada 14. jūnija regula (EEK) nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā, OV L 28, 30.1.1997.
4. Eiropas Parlamenta un padomes 2004.gada 29 aprīļa regula (EK) nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, OV L 166, 30.4.2004.

5. Direktīva 2004/38 par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, OV L 158, 30.4.2004
6. Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā: Ministru kabineta 2011.gada 8.septembra noteikumi nr.675. Latvijas Vēstnesis, 2011. 7.septembris, nr.141.

Tiesu prakse

1. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1964.gada 19.marta spriedums lietā Hoekstra
2. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1982.gada 23.marta spriedums lietā: 53/81 D. M. LEVIN, Amsterdam, and Staatssecretaris van Justitie
3. Eiropas Savienības tiesas (bij. Kopienu) 1986.gada 3.jūlija spriedums lietā 66/85 Land Baden-Württemberg v Land Baden-Wurttemberg
4. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1987.gada 18.jūnija spriedums lietā: 316/85 Centre public d'aide sociale (Public Social Welfare Centre), Courcelles, and Marie-Christine Lebon
5. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1988.gada 21.jūnija spriedums lietā: 197/86 Steven Malcolm Brown and The Secretary of State for Scotland
6. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1988.gada 21.jūnija spriedums lietā: 39/86 Sylvie Lair and Universität Hannover
7. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 1991.gada 26.februāra spriedums lietā: C-292/89 Antonissen
8. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1992.gada 26.februāra spriedums lietā C-3/90 Bernini pret Minister van Onderwijs en Wetenschappen
9. Eiropas Savienības tiesas (bij.Kopienu) 1996.gada 12.septembra spriedums lietā: C-278/94 Commission v Belgium
10. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1999.gada 21.septembra spriedums lietā: C-378/97 Florus Ariël Wijzenbeek
11. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2000.gada 25.maija spriedums lietā C-424.98 Commision v Italy
12. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2001.gada 20.septembra spriedums lietā: C-184/99Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve

13. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2004.gada 23.marta spriedums lietā: C-138/02 Brian Francis Collins and Secretary of State
14. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2005.gada 15.marta spriedums lietā: C-209/03 Bidar, ECR, I-2119.Ipp
15. Eiropas Savienības (bij.Kopienu) tiesas 2009. gada 4. jūnija spriedumi apvietotās lietās: C-22/08 un C-23/08 Athanasios Vatsouras (C-22/08) Josif Koupatantze (C-23/08) pret Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900
16. Eiropas Savienības tiesas 2010. gada 13. aprīļa spriedums lietā: C-73/08 Nicolas Bressol u.c., Céline Chaverot u.c. pret Gouvernement de la Communauté française.
17. Eiropas Savienības tiesas 2012. gada 4. oktobra spriedums lietā: C-75/11 Eiropas Komisija pret Austrijas Republiku
18. Eiropas Savienības tiesas 2013. gada 19. septembra spriedums lietā: C-140/12 Pensionsversicherungsanstalt pret Peter Brey
19. Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā: C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig
20. Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 15. septembra spiedums lietā: C-67/14 Jobcenter Berlin Neukölln pret Nazifa Alimanovic, Sonita Alimanovic, Valentina Alimanovic, Valentino Alimanovic.
21. Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 25. februāra spriedums lietā: C-299/14 Vestische Arbeit Jobcenter Kreis Recklinghausen pret Jovanna García-Nieto, Joel Peña Cuevas, Jovanlis Peña Garcia, Joel Luis Peña Cruz
22. Eiropas Savienības tiesas 2016. gada 27. oktobra spriedums lietā: C-465/14 Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank pret F. Wieland, H. Rothwangl.
23. Eiropas Savienības tiesas 2014. gada 11. novembra spriedums lietā C-333/13 Elisabeta Dano, Florin Dano pret Jobcenter Leipzig, ģenerālvokāta Melhiora Vatelē [Melchior Wathélet] secinājumi 2014. gada 20. maijā

Interneta resursi

1. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība. Pieejams:
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lv/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.3.html
[aplūkots 2017.gada 7.aprīlī]

2. Sociālās apdrošināšanas koordinācija. Pieejams:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=lv> [aplūkots 2017.gada 11.aprīlī]

Citi resursi

1. Komisijas 2009.gada 2.jūlija paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā.
2. Philippe J., Lhernould, Prof Eichenhofer E, Rennuy N., Overmeiren F., Wollenschläger F., Analytical Report 2015 Assessment of the impact of amendments to the EU social security coordination rules to clarify its relationship with Directive 2004/38/EC as regards economically inactive persons

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „Ekonomiski neaktīvo Eiropas Savienības pilsoņu tiesības uzturēties un tiesības uz sociālo nodrošinājumu citās Eiropas Savienības dalībvalstīs” ir izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā.

Ar šo apliecinu, ka darbs veikts patstāvīgi, tajā ir izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Bakalaura darba autore: Madara Vīgante, personiskais paraksts: _____

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai:

Darba vadītājs: doc.iur. Kristīne Dupate _____

Darba recenzents: _____

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā katedrā 22.05.2017.

Dekānes pilnvarotās personas atzīme par bakalaura darba iesniegšanu: metodiķe _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

• datums: _____

• protokola numurs: _____

Darba vērtējums: _____